

ŽEMAITKIEMIS-
MŪSŲ TĖVŲ IR PROTĖVIŲ
ŽEMĖ

Sudarė:

R. Mikutienė
G. Mikutis

Tekstų autoriai:

V. Aleknavičienė
G. Buteikienė
R. Čeberiakienė
I. Dabrickienė
R. Devenis
N. Druskytė
S. A. Misiūnas
A. Misiūnienė
R. Misiūnienė
R. Mikutienė
Z. Periokienė
E. Rudnickaitė
Z. Vaičiulis

Redagavo:

B. Vaitkienė
A. Čereškienė

Nuotraukos:

Iš E. Meilienės, S. Grigalevičienės ir V. K. Gibavičiaus
asmeninių albumų.

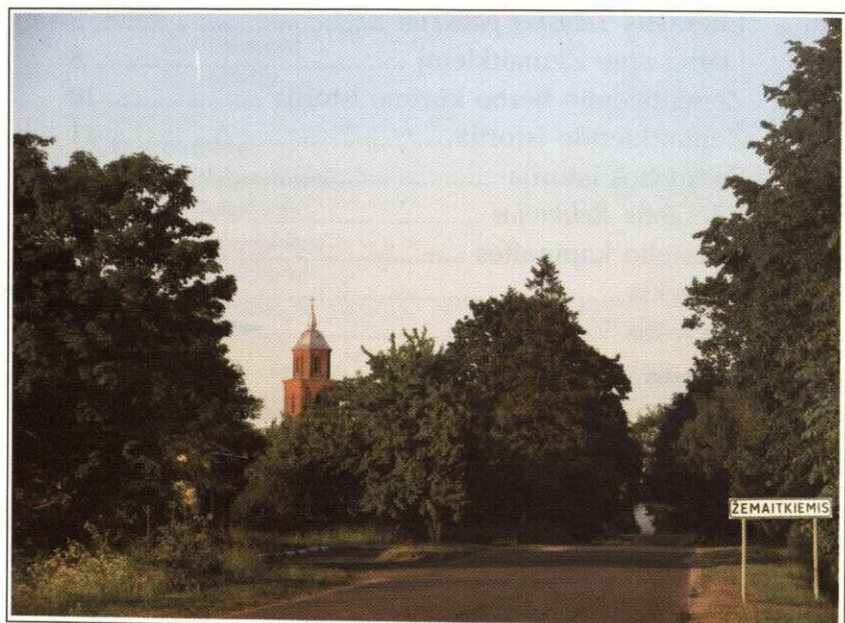
Iš Žemaitkiemio bažnyčios ir bibliotekos archyvo.

G. Mikučio,
R. Mikutienės,
Z. Vaičiulio,
Š. Petrausko
R. Devenio ir kitų

Žemaitkiemio pagrindinės mokyklos moksleivių piešiniai.

Šioje knygelėje:

Eilėraštis <i>Tėviškėj pabūkim</i>	5
Daina apie Žemaitkiemį	8
Žemaitkiemio herbo kūrimo istorija	10
Žemaitkiemio istorija.....	11
Bažnyčios istorija	24
Eilėraštis <i>Relikvijos</i>	32
Miestelio kapinaitės	33
Mokykla	34
Eilėraštis <i>Vaikystė</i>	39
Biblioteka	40
Paštas	42
Žemėtvarkos skyrius	45
Žemaitkiemio ežerai	46
Ambulatorijos ištakos	50
Miestelio bendruomenė	53
Kaip prasidėjo ūkis	56
Kaip žemaitkiemėnai spėdavo orus	60
Žemaitkiemio meteoritas	61
Apie poetą Vladą Šlaitą	66
Eilėraštis <i>Po medžiais</i>	69
Žemaitkiemis šiandien	70
Eilėraštis <i>Prisiminimui</i>	73

Tėviškėj pabūkim

*Šiandieną tėviškėj pabūkim,
Kur augo liepa. Ten klevų vėsa
Apgaubdavo kalnelį rūku,
Kur mūsų būtis pradėta.*

*Pabūkime plačiam atšlaimė
Ir pasėdėkim prie klėties.
Iš šulinio skaidraus šaltinio
Čia atsigersim kaip vaikystėj iš ežero ar Siesarties.*

*Išklysimė visi savais takais takeliais,
Pabuovė čia tik mintimis,
Koksai brangus tas tėviškės kampelis –
Sapnuojas jis mums ir naktimis.*

*Žaliuokite klevai, beržai, rimti ir susikaupę,
Stovėkite tvirtai per amžius ant kalvos!
Čia mūsų šaknys, čia Gimtinė –
Brangiausias mums kampelis Lietuvos!*

Valerija Aleknavičienė

Žemaitkiemio miestelėlis stovi ant lygumo,
Pro jį eina vieškelėlis kaip plento tiesumas...
Žemaitkiemio bažnytėla plytų mūravota
Ir visokiais paveikslėliais taipgi risavota.
T taipgi yra ant šventoriaus daugybė kryželių,
O ant klevo viršūnėlės busilo lizdelis.
Kaip tiktai oras šilena ir sniegas nutirpsta,
Tuoį atskridęs busilėlis kal-kal kalena.
Netoli nuo miestelio tekantis upelis,
Pro jį eina kaipu stalas medinis tiltelis.
T taipgi yra prie tiltelio medinis kryželis,
T taipgi yra prie kryželio rūtelių darželis.
Tas darželis merguželių puikiai prižiūrėtas,
Lelijėlems ir rūtelems pilniausias prisėtas.
T taipgi yra ežerėlis varstelio ilgumas,
Dvidešimt penki sieksneliai jo yra gilumas,
Kaip jis šniokščia, tyvuliuoja ir vilnis pastato,
Žemaitkiemio miestelėlis tą gražumą mato.
Netoli nuo ežerėlio žaliasis miškelis,
Ten žaliuojantys berželiai kaip rūtų darželis.
T taipgi yra šiam miškely įvairūs paukšteliai,
Lakštingėlos ir gegutės girdėtis balseliai.
Žemaitkiemio mergužėlės gražiai padainuoja

Žilvitėlis tūta-tūta gražiai patūtuoja.
Taipgi audžia audeklėlius ant dvylikos nyčių,
Gražumėlis audeklėlio kaip korelis bičių.
Taipgi renka rinkimėlius ir išaudžia divanus,
gražius abrūsėlius.
Žemaitkiemio jaunimėlis gražiai uliavoja,
Ne taip, kaip kitas jaunimas nosis nusbalnoja.
Žemaitkiemio mergužėlės visos turi vainikėlius,
Jų brangesni vainikėliai ir už tūkstantėlį...

Žemaitkiemis prieš 50 metų V. K. Gibavičiaus akimis (1959 m.)

ŽEMAITKIEMIO HERBO KŪRIMO ISTORIJA

Žemaitkiemio miestelis, beskaičiuojantis savo gyvavimo 440-uosius metus, turėjęs turgaus ir prekymečio privilegiją, turtiną istoriją, neturėjo herbo.

Kadangi herbas – tai miestelio išskirtinumo ženklas, 1996 metais gimė idėja jį sukurti. Minčių sėmėmės iš visur – mokykloje klausėme vaikų, mąstėme kartu su senoliais ir kraštiečiu menininku Vidu Kazimierui Gibavičiumi. Priėjome prie nuomonės, kad Žemaitkiemio miestelis išsiskyrė savo unikaliu gamtos reiškiniu – meteoritais, kurie iškrito 1933 m. vasario 2 d. Šis jų lietus išgarsino Žemaitkiemio vardą visame pasaulyje. Tad herbe ir vaizduojamas meteoritų lietus. Auksinė spalva simbolizuoja turta; žalia – žemę, gyvybę; mėlyna spalva – tikėjimą ir viltį.

2003 m. mūsų kraštiečio dailininko architekto Vido Kazimiero Gibavičiaus sukurtą herbą ir vėliavą per Žolinės atlydus pašventino kunigas Šarūnas Petrauskas. Vėliavos gaminimą rėmė mūsų nuolatiniai pagalbininkai: finansavo UAB *Ukmergės Versmė*, o pasiuvo ir išsiuvinėjo Kauno vienuolės. Nuo tada vėliava ir herbas puošia miestelį.

ŽEMAITKIEMIO ISTORIJA

Pačiame Ukmergės rajono kampelyje, tarp Anykščių ir Molėtų rajonų, įsiterpęs mažas miestelis Žemaitkiemis. Nuo senų senovės šios apylinkės yra gyvenamos.

Žemaitkiemis kai kuriuose slaviškuose ir net lotyniškuose tekstuose vadinamas *Žmuidki*, *Zmoydki*. Pagal liaudišką etimologiją Žemaitkiemio vardas kilęs nuo kokio į šias vietas atsikėlusio gyventi žemaičio. Pasak kitų etimologų, šio bažnytkaimio ir parapijos vardas yra kilęs iš žemai, prie ežero, pastatyto namo ar sodybos.

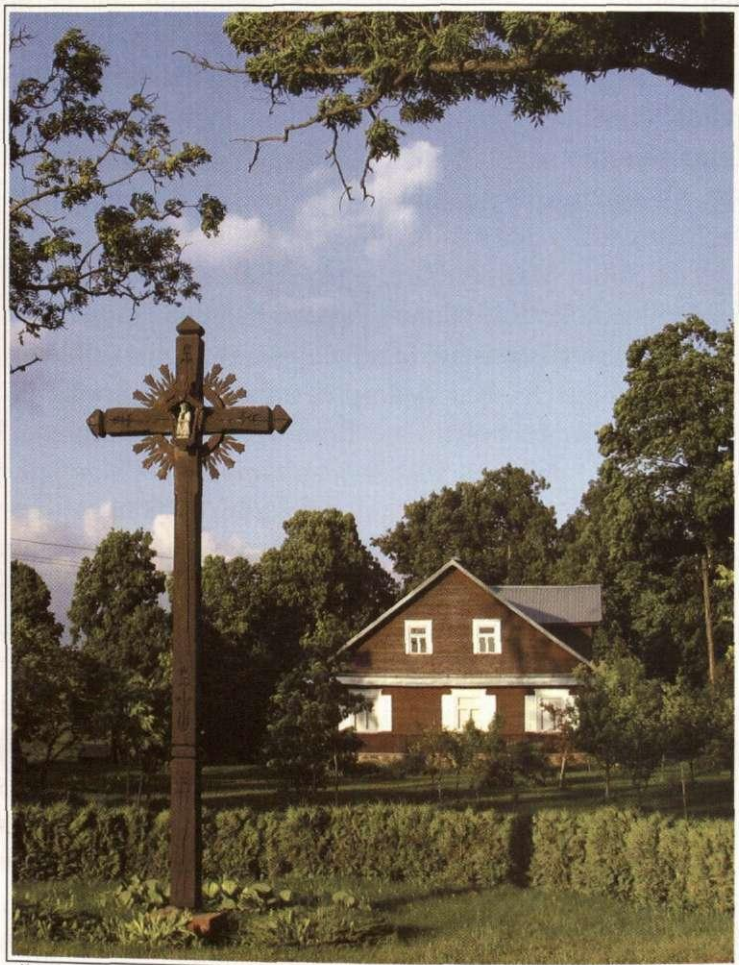
Žemaitkiemio miestelio istorija prasidėjo nuo Žemaitkiemio dvaro. XV amžiuje jis priklausė Mantvydams. Kai Didžiosios Lietuvos Kunigaikštystės kancleris Mikalojus Radvila, Ostikaičio sūnus, vedė Sofiją Mantvydaitę, pagal 1520 m. sutartį Žemaitkiemio dvaras atiteko Radviloms. Pirmąją bažnyčią Žemaitkiemyje pastatė 1568 metais pastatė jėzuitai. Nuo tada Žemaitkiemis minimas kaip miestelis. Kai vyskupui, o paskui kardinolui Jurgiui Radvilai, anuomet gyvenusiam Romoje, prisireikė pinigų, 1577 m. rugpjūčio 23 dieną jis užstatė jėzuitams Žemaitkiemį už 8500 florenų. Vienuoliai, iš dvaro sukaupę lėšų, 1578 m. nusprendė Vilniuje įkurti teologijos fakultetą, kuris po metų susijungė su jau veikusia Humanitarine mokykla ir Filosofijos bei laisvųjų menų fakultetu, duodamas pradžią Vilniaus universitetui. Radvilos pasiliko teisę dvarą atsipirkti. Rašydamas Vilniaus universitetui dovanojimo aktą, vysk. Protasevičius mini ir Žemaitkiemį – kad jį buvo pirkęs iš Radvilų. Kiek vėliau, 1581 m. lapkričio 4 d., Jurgis Radvila, tapęs Vilniaus vyskupijos ordinaru, atsisakė tos žemės ir ją paskyrė prieš dvejus metus įkurtam Vilniaus universitetui. O 1582 metų pradžioje karalius Steponas Batoras tai patvirtino.

1583 m. į Žemaitkiemį atvykęs pamokslininkas Jokūbas Lavinskis čia dar rado daug pagonystės apraiškų, su kuriomis jė-

zuitai kovojo daug ir ilgai. Žemaitkiemėnų supratimas apie krikščionybę buvo savotiškas ir negilus: iš Sakramentų pripažinę tik krikštą, į bažnyčią nėję net per Velykas ar kitas didžiąsias šventes. Gyvendami Žemaitkiemyje jėzuitai registravo įvairius pagonybės pasireiškimus ir siuntė medžiagą į Romą.

1722 m. miestelis gavo prekymečio ir turgaus privilegiją.

1773 m. panaikinus Jėzuitų ordiną, Žemaitkiemio dvaras atiteko

Žemaitkiemio dvaras (2008 m.)

Edukacinei komisijai ir perėjo Ukmergės paseniūniui Ignui Petkevičiui. Šis dvaras tuomet davė 13030 auksinų pelno. Vėliau Žemaitkiemis priklausė Marikoniams, paskui Daratai Lapacinskienei, kurios sūnus jį pardavė Karoliui Bistramui. XIX a. dvaras turėjo 1999 dešimtines žemės (2184 ha). Dirbama žemė nebuvo labai derlinga.

1774 m. Vilniaus sinodo parapijos sąrašuose Žemaitkiemis priskirtas Vilniaus vyskupijos Pabaisko dekanatui. Sąrašuose minimi kaimai: Kunigiškiai, Klepšiai, Valai, Valtūnai, Antatilčiai, Medinos (Perkalai) ir, žinoma, miestelis su Žemaitkiemio dvaru. Senais laikais šiai parapijai priklausė ir Balninkai, Kurkliai, Lyduokiai, Vidiškiei, Želva.

Šalia dvaro nuolat gyveno žmonės, miestelis augo. Čia buvo ir smuklė, kurią 1757 m. klebonas perleido jėzuitams. Bet kaip rodo bažnyčios inventoriaus knygos, 1781 m. ji jau nebeveikė. Miestelyje 1777 m. jėzuitai įkūrė mokyklą, kurią 1781 m. lankė 26 mokiniai, iš kurių 3 buvo šlėktų, 4 – miestelėnų ir 19 – valstiečių vaikai. Vėliau ši mokykla buvo surusinta.

1815 m. ir 1892 m. Žemaitkiemis degė. Po paskutinio gaisro sudegė ir bažnyčia.

Caro laikais Žemaitkiemis buvo valsčiaus centras, priklausęs Ukmergės apskrīčiai. 1885 m. miestelyje buvo 7 sodybos, 119 gyventojų, o 1903 m. – 245 gyventojai.

Tautinis atgimimas Žemaitkiemyje ir apylinkėse ėmė reikštis XIX a. pabaigoje, kai žmonės pradėjo gauti draudžiamos spaudos – lietuviškų laikraščių, maldaknygių, knygeliių. Ja aprūpindavo knygnešiai: Simonas Bakanauskas, Marija Pusvaškytė, Ignas Juras, Antanas Ungurys, Ksaveras Gujus. Susidūrimai su caro valdžia liudija, kad žemaitkiemėnai vieningai gynė savo religines teises. Po 1905 m. įvykių lietuvių veikla dar pagyvėjo. Atgavus spaudą, žmonės daugiau skaitė lietuviškų laikraščių, knygų, leido į mokslus savo vaikus.

Žemaitkiemio ūkininkų Masių šeima (1923 m.)

1910 m. rugpjūčio 11 d. surengtas pirmasis lietuviškas vakaras: suvaidintos dvi komedijos – *Velnius spąstuose* ir *Meška*. Neseniai suburtas choras padainavo kelias dainas. Bažnyčioje sekmadieniais choras giedodavo tik giesmes, išvalytas nuo lenkiškų barbarizmų, kuriuos pakeitė lietuviškais žodžiais. Tokia giesmių kalba nepatiko lenkams ir jie lenkuojantį kunigą prikalbino atleisti iš pareigų chorvedį.

Lenkuojantiems bajorams nepatiko, kad Žemaitkiemio mokykloje buvo pradėta mokyti ir lietuviškai. Jie savo vaikus ėmė leisti į Balninkų mokyklą, kurioje buvo mokoma tik rusų kalba.

Lietuvos kareivis Laurynas Šlaitas su draugu (1938 m.)

Kuriantis nepriklausomai Lietuvai, žemaitkiemėnai buvo aktyvūs. 1918 m. pabaigoje įkurtas lietuviško valsčiaus komitetas. Nemažai vyrų stojo į Lietuvos kariuomenę.

1918 m. pabaigoje V. Leninas į vokiečių okupuotą kraštą pasiuntė Pskovo šaulių diviziją, vėliau ją pavadinęs Lietuvos šaulių divizija. Ši divizija, slinkdama įkandin iš Lietuvos besitraukiančių vokiečių, gruodžio 23 d. užėmė Uteną. Okupavę šį miestą, bolševikai žygiavo Ukmergės link. Ukmergę jie užgrobė sausio 10 d. Maždaug

Žemaitkiemio vyrukai (1935 m.)

tuo laiku, gruodžio pabaigoje, jie užgrobė ir Balninkus bei Žemaitkiemį. 1919 m. gegužės 14 d. fronto linija ėjo ties Molėtais, Želva, Balninkais, Žemaitkiemiu, Kavarsku, Raguva, Bižais.

Lietuvos kariuomenė, kurioje tuo metu buvo 8 tūkst. karių, stengėsi išvyti bolševikus iš Lietuvos. Gegužės 14 d. Ukmergės rinktinė puolė, juos išmušdama iš Ukmergės, Žemaitkiemio.

1923 m. Žemaitkiemyje gyveno 210 gyventojų, buvo jau 35 sodybos. Egzistavo valsčiaus savivaldybė, mokykla (1923 m. pastatytas naujas pastatas), paštas, smulkaus kredito unija, kelios krautuvės ir kt. Miestelyje kūrėsi kultūrinės, religinės, jaunimo, ekonominės ir kitokios organizacijos. 1936 m. Žemaitkiemyje, neskaitant dvaro, gyveno 310 žmonių.

Pirmasis Nepriklausomos Lietuvos Žemaitkiemio valsčiaus viršaitis Rapolas Gibavičius su žmona Kazimiera (1938 m.).

Žemaitkiemio apylinkėse buvo ir *susidūrimų* su kosmosu: 1933 m. vasario 2 d. lijo meteoritų lietus. Rasta apie 20 gabalų, svėrusių daugiau kaip 42 kg. Šis įvykis atsispindi Žemaitkiemio miestelio herbe (autorius V. K. Gibavičius).

Okupacijų ir karo metais Žemaitkiemis neteko daug gyventojų: vieni buvo sušaudyti, kiti – ištremti. 1941 m. birželio 14 d. į Sibirą buvo ištremti labiausiai apsišvietę ir išsimokslinę žmonės: viršaitis Rapolas Gibavičius su šeima (sūnus Vidas Kazimieras Gibavičius – dailininkas, sukūręs

2-108/83M

Žemaitkiemio herba), mokytojai Jonas Bundonis su žmona, Ragelis, Ona Šaltanienė, mokytojas ir girininkas Lukošius, viršaičio padėjėjas Alfonsas Šniras su šeimomis ir kiti. Po Antrojo pasaulinio karo daugiausia buvo tremiami ūkininkai ir partizanų rėmėjai. Žemaitkiemio apylinkėse slaptavietėse buvo spausdinami pagrindiniai laikraščiai prieš sovietų okupacinę valdžią. Aktyviausi platintojai buvo moksleiviai. Šie laikraštukai pasiekdavo Balninkus ir kt. miestelius. Partizanų būrių kūrimasis Žemaitkiemio apylinkėse rodo, kad žemaitkiemėnai buvo išdidūs ir mylėjo laisvę. 1944 m. rugsėjo – spalio mėn., buvęs Balninkų mokyklos mokytojas Juozas Šibaila, slapyvardžiu *Diedukas*, sujungė pavieniui veikusius tuo metu Balninkų, Kurklių, Pabaisko, Šešuolių, Želvos ir Žemaitkiemio valsčiaus partizanų būrius, sudarydamas *Balninkiečių Laisvės rinktinę*, kuriai pats ėmėsi vadovauti. Žemaitkiemyje kovojo B rinktinės vado Alfonso Morūno – Plieno vadovaujamas rinktinės būrys. 1998 m. miestelio centre pastatytas paminklinis akmuo už Nepriklausomą Lietuvą žuvusiems partizanams (Viktorui Strazdui, Viktorui Aukštuoliui, Albinui ir Jonui Džiautams, Antanui ir Karoliui Gaižučiams ir kitiems šiose vietose kovojusiems partizanams). 1959 m. Žemaitkiemyje gyveno jau tik 153 gyventojai. Buvo įkurtas Žemaitkiemio kolūkis. Kolūkių pradžia buvo labai sunki – žmonės ir gyvuliai badavo, bet po truputį padėtis taisėsi, darėsi lengviau. 1970 m. Žemaitkiemyje jau gyveno 257 žmonės.

Nepriklausomybę 1991 m. žemaitkiemėnai sutiko kaip ir visa Lietuva – su viltimi ir abejonėmis. 1992 m. pavasarį Žemaitkiemio kolūkis paskubomis buvo išskaidytas į 6 bendroves: *Elmę*, *Medinas*, *Žemaitkiemį*, *Antatilčius*, *Radiškį* ir *Dvarą*. Naujai iškeptoms bendrovėms irgi sunkiai sekėsi. Jau 1993 m. pradėjo rasti vis daugiau ūkininkų, nors sąlygos ir buvo sunkios.

1998 m. liepos 1 d. Žemaitkiemyje gyveno 337 žmonės: 141 moteris, 126 vyrai ir 70 vaikų. Tais pačiais metais miestelis šventė 430 metų jubiliejų. Šventėje dalyvavo daug svečių: Kauno Arkivyskupas Sigitas Tamkevičius ir dar 18 kunigų, Seimo narys

Vyskupo S. Tamkevičiaus sutikimas per miestelio 430 metų šventę (1998 m.)

Sigitas Čirba, Ukmergės rajono savivaldybės meras Antanas Dambrauskas, šviesios atminties Ukmergės viešosios bibliotekos direktorė Valerija Židonienė. Buvo pašventintas paminklinis akmuo, pastatytas miestelio centre. Garbės sargyboje stovėjo Ukmergės šaulių kuopa, kalbėjo rezistencijos kovų dalyvis, ilgametis politinis kalinys ir tremtinys monsinjoras Alfonsas Svarinskas, žuvusiųjų giminės ir artimieji. Šventinimo ceremoniją užbaigė iškilmingi patrankos šūviai.

2001 m. minėtas dabartinės bažnyčios pastato 100 metų jubiliejus. Šventė vyko birželio 24 dieną – per Jonines. Atvykusį vyskupą Sigitą Tamkevičių pasitiko seniūnė Rita Mikutienė, vaikai su gėlėmis, pučiamųjų orkestras, vadovaujamas Rimanto Labeikos. Vaikai miestelį sveikino eilėmis, buvo iššauti trys patrankų šūviai žemaitkiemėnų garbei. Po arkivyskupo aukojamų šv. Mišių visi svečiai ir parapijiečiai susirinko į seniūnijos salę, kur ma-loniai bendravo.

Paminklas žuvusiems partizanams. Pastatytas 1998 m.

2003 m. miestelis šventė 435 metų jubiliejų. Šventė prasidėjo Žemaitkiemio vėliavos ir herbo pašventinimo ceremonija. Po to vėliava buvo iškilmingai iškelta miestelio centre, kur ir dabar švenčių proga suplazda. Miestelio Jubiliejaus proga buvo sukurta dokumentinis 20 minučių trukmės filmas, kuris apkelia-vo kone visą pasaulį – Australiją, Ameriką, daugelį Europos

Miestelio vėliavų šventinimas (2003 m.)

Miestelio vėliavos pakėlimo ceremonija (2003 m.)

šalių ir po dvejų metų kelionės vėl sugrįžo Žemaitkiemis. Filmo autoriai yra Žemaitkiemio pagrindinės mokyklos direktorius Reimontas Devenis ir tuo metu dirbęs jaunas Žemaitkiemio bažnyčios klebonas Šarūnas Petrauskas. Iš viso nufilmuota 2 valandų trukmės medžiaga. Daugelio ten pasakojančių nebėra tarp

Susitikimas su herbo kūrėju V. K. Gibavičiumi (2003 m.)

gyvųjų, kitiems jau sunku kalbėti. Todėl džiaugiamės, kad laiku spėjome užfiksuoti amžininkų išgyvenimus ir prisiminimus.

2005 m. Žemaitkiemyje, sodyboje, kur kadaise gyveno poetas Vladas Šlaitas, įrengtas mažytis muziejus, sutvarkyta aplinka. Šalia namelio poeto atminimui įamžinti iškilo dailus ukmergiškio skulptoriaus Viktoro Žentelio iš ažuolo išdrožtas koplytstulpis, kuriame iškaltos nostalgija dvelkiančio Vlado Šlaito eilėraščio eilutės *Kaip aš baisiai mylėjau svetur savo tolimą Lietuvą...*

2006 m. per Žolinę, klebonas Rimantas Laniauskas pašventino koplytstulpį Šv. Jono tiltui atminti. Jį išdrožė ir miesteliui padovanojo medžio drožėjas Bronius Tvarkūnas.

Šv. Jono kryžiaus atminimo koplytstulpio šventinimas.
Iš kairės: R. Laniauskas, R. Mikutienė, B. Tvardūnas. (2006 m.)

Tiltas

*Nuo neatmenamų laikų
Šiuo tiltu kelią rodei,
Matei girdėjai ir regėjai
Praeivių sielovartą ir godas.*

*Dar keturiasdešimtaisiais metais išlikai,
Užtat, kad Švento Jono vardu tu vadinais.
Ir tankai su patrankom pravažiavo,
O tu juos atlaikei.*

*Ir atėjūnai tave susprogdino,
Ir kelią mums užtvėrė,
Likai suniekintas vienas griuvėsiuos
Tartum keleivis pakeleje.*

*Ir būki, Švento Jono vardo tilte,
Darbščiųjų rankų atstatytas.
Praužus visomis negandoms ir nelaimėms,
Pastatėme tau mes šį paminklą.*

Bronius Tvarkūnas

2008-ieji Žemaitkiemio miesteliui jubiliejiniai – 440 metų praėjo nuo tos dienos, kada miestelis pirmąkart buvo paminėtas rašytiniuose šaltiniuose, bet manoma, kad šioje teritorijoje žmonės gyveno daug jau anksčiau – apie 1334–1375 m. Tai aprašė kalavijuočių kronikininkas Hermanas Vartbergė (G. Zabiela, 1988 m. balandžio 26 d. *Gimtoji žemė*), bet Žemaitkiemio vardas ten dar neminimas.

Jubiliejinis metus sutinka 243 miestelio gyventojai: 119 moterų, 103 vyrai ir 21 vaikas. Miestelis gyvuoja jau 440 metų, nes jo gyventojai visuomet buvo drąsūs, gerbė savo kraštą ir kovojo už jį.

BAŽNYČIOS ISTORIJA

*Graži bažnyčia – malda akmenyje,
o jos bokštas – pirštas,
rodantis į Dangų...*

<...>

*Tarp suartų pamiškės dirvonų,
žydinčių lankų ir žaliuojančių giraičių
kylantis bažnyčios bokštas
su aplinkui besispiečiančiu miesteliu
buvo tarsi magnetas,
traukias prie savęs pabiras sodybas
į darnią katalikų šeimą...*

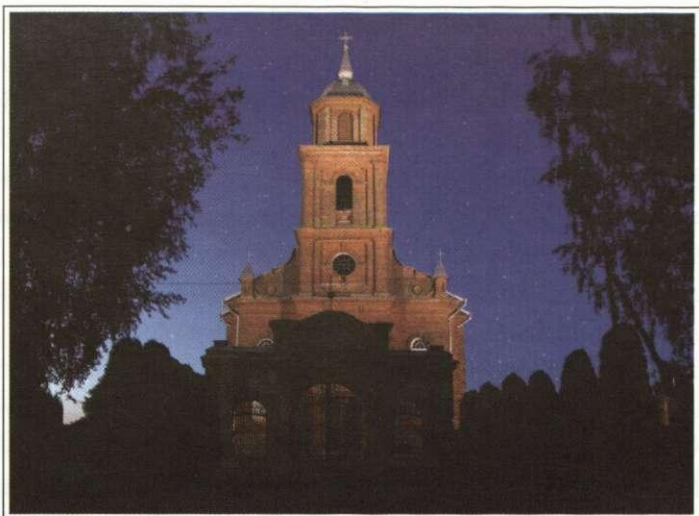
<...>

Vladas Šlaitas

Ramiame ir paslaptinai jaukiame Žemaitkiemio miestelyje tyliai slenkančias niūrias rudens dienas, speiguotas žiemos naktis, svajingus pavasario rytmečius ir kupinus ramybės bei įkvėpimo vasaros vakarus užmarštin nusineštų nepalaujama laiko tėkmė, jeigu visko, kas čia vyksta, nestebėtų ir neįsimintų kukli, tačiau nepakartojamą istoriją turinti bažnytelė, gavusi šv. Kazimiero vardą.

Susipažinę su Šv. Kazimiero bažnyčios įkūrimo istorija, galime tik stebėtis šio krašto žmonių, prisidėjusių prie bažnyčios statybos darbu, sąmoningumu, tvirtu tikėjimu ir dvasine ištverme. Rizikuodami ir savo pačių, ir savo šeimų gerove, jie džiaugėsi vis aukštyn kylančia šventove.

Vienu sunkiausių aspektų laikyčiau literatūros nekonkretumą bei faktų nesuderinamumą. Teko remtis išties menkais istoriniuose šaltiniuose pateiktais faktais. Esu dėkinga šio krašto žmonėms, prisidėjusiems prie faktų papildymo savais pasakojimais,

Žemaitkiemio bažnyčia, pastatyta 1901 m.

perimtais iš kartos į kartą. Vadinasi, žemaitkiemėnams nebuvo svetima šios bažnyčios įkūrimo istorija bei esminiai faktai.

Kaip šaltiniai mini, pirmąją *Romos katalikų* bažnyčią Žemaitkiemyje 1568 m. pastatė jėzuitai. Įdomu tai, kad jėzuitai Žemaitkiemyje kovojo ne su protestantizmu, kaip tuo metu kituose Europos kraštuose, o su pagonybės liekanomis, kurias jie labai stropiai registravo ir aprašinėjo. Statyba rūpinęsis Vilniaus jėzuitų akademijos rektorius Garcias Allabianus. Greičiausiai jis ir parinkęs statomiems maldos namams šv. Kazimiero, Lietuvos ir viso pasaulio jaunimo globėjo, vardą. Ties šiuo faktu, kurį istoriniai šaltiniai traktuoja skirtingai, verta apsistoti, nes konkrečių duomenų, patvirtinančių šį teiginį, nerasta.

Nauja bažnyčia perstatyta 1716 m. 1892 m. ją netikėtai sunaikino gaisras. (*Lietuvių enciklopedijos* Bostone leidėjai gavo A. K. laišką iš Lietuvos. Jame laiško autorius pateikia motinos pasakojimą). Kilus gaisrui, žinia tučtuojau pasklido po kaimus. Subėgo daugybė parapijiečių, kaip kas galėjo, taip gaisrą gesino. Paskui, neturėdami kur melstis, žmonės pasistatė lentinę pašiūrę. Tuo metu gretimos Želvos filijos tikintieji ką tik buvo baigę statyti

naują bažnyčią, o nugriautos laikinosios medžiagas sukrovę šventoriuje.

Vos tik pasklido gandai, kad rusai ketina vietoj buvusios Žemaitkiemio bažnyčios statyti cerkvę, žemaitkiemėnai sukruoto. Skubiai nusipirkę nugriautosios laikinos Želvos bažnytėlės statybines medžiagas ir gavę Žemaitkiemio parapijos klebono kun. Gulbino pritarimą, vieną naktį į Želvą suvažiavo Valtūnų, Antatilių, Klepšių, Rundžių, Valų ir kitų kaimų ūkininkai, susikrovę į vežimus lentas, sienojus, gegnes ir, viską pargabenę Žemaitkiemini, per naktį pastatė naują medinę bažnytėlę sudegusios bažnyčios vietoje.

Rytui išaušus, atbildėję rusų žandarai žmones draudė, bet aniem buvo nė motais – neklausė ir skubėjo dengti stogą. Žandarai bandė stogdengius jėga nutraukti nuo viršaus, bet kai tik jie pradėdavo lipti viena stogo puse, stogdengiai pasitraukdavo į kitą.

Neįstengę darbų sustabdyti, žandarai išsidangino iš bažnytkaimio, o vakare klebonas Gulbinas pernešė Švenčiausiąjį Sakramentą į naują vietą ir pats pašventino bažnyčią.

Apie neleistiną, ano meto carinės valdžios akimis žiūrint, žemaitkiemėnų elgesį pristavas pranešė Kauno gubernatoriui. Byla perduota Vilniaus generalgubernatoriui Kochanovui. Tasai, nieko nelaukęs, atsiuntė į Žemaitkiemį valdininką Oževskį visko apžiūrėti ir iširti.

Oževskis įsakė laikinąją bažnyčios pastatą nugriauti ir sudeginti. Tokia caro valdininkų savivalė smarkiai suerzino žemaitkiemėnus. Didelis jų būrys susirinko ginkluoti dalgiais, kirviais, šakėmis ir kitais ūkio įnagiais ginti bažnyčios. Vietinių rusų ir Vidiškių caro kareivių iš viso tebuvo penkiolika žmonių. Atėjo žinia, kad caro valdžia ketina atsiųsti kur kas didesnę žandarų ar net kareivių būrį. Ir tikrai – iš Ukmergės atidundėjo 50 kazokų kuopa.

Kunigui Gulbinui buvo įsakyta išnešti Švenčiausiąjį Sakramentą, tik parapijiečiai neleido jam to daryti. Jei kazokai griebtųsi

ginklo, minia buvo pasirengusi gintis. Klebonas maldaute mal-davo parapijiečius vengti kraujo: *Nebijokite* – ramino jis susirin-kusius tikinčiuosius – *manęs nenužudys, tik išstems. Aš vienas at-kentėsiu*. Minia, paklausiusi kunigo, leido išnešti Švenčiausiąjį Sakramentą.

Klebonas Gulbinas 7 metams buvo išstremtas į Vologdos gu-berniją, o Želvos filijos kunigas Stapulionis, apkaltintas neteisė-tai pardavęs lentas, buvo nubaustas 300 rublių bauda. Keli ūki-ninkai, prisidėję prie bažnyčios statybos, keletui mėnesių buvo pasodinti į kalėjimą. Sklido gandai, kad vyskupas išmeldęs Ožev-skį sumažinti bausmę kun. Gulbinui. Nepaisant to, kunigas bu-vo išvežtas į Kalugą 3 ar 4 metams.

Žemaitkiemėnus tie įvykiai labai sujaudino. Į Žemaitkiemį ne tik iš gretimų kaimų, bet net iš Balninkų, Lyduokių, Kurklių, Vidiškių, Želvos ir kitų parapijų suplaukė gal 10 tūkst. žmonių, dėl to rusai bažnyčios nugriauti neišdrįso.

Laikinoji bažnytėlė išstovėjo kelerius metus. Iš Balninkų atsi-kėlė kun. Galkus, kurį kiek vėliau pakeitė itin ugningo tempera-mento ir nenuspėjamo charakterio kun. Bijeika (parapijiečiai, net skundę šį kunigą vyskupui dėl per greitai aukojamų šv. Mišių). Šis klebonas, nieko nepaisydamas, net nepaprašęs caro valdžios leidimo, važinėdavo pas kaimynus į atlaidus. Sykį Kurkliuose Vidiškių pristavas pareikalavo iš kun. Bijeikos parodyti leidimą. Kunigas paprašė žandarą lukterėti ir nuėjo į kleboniją. Po valan-dėlės išėjo iš klebonijos caro gvardijos karininkas, vožė antausį pristavui ir privertė jį atsiprašyti. Pasirodo, kun. Bijeika buvo tarnavęs caro kariuomenėje ir gavęs karininko laipsnį. Po to įvy-kio Žemaitkiemio parapijos tikinčiųjų akyse kunigo autoritetas smarkiai išaugo.

Kai kunigą Bijeiką pakeitė kun. Čepas, žemaitkiemėnai pradė-jo reikalauti, kad tas imtųsi naujos bažnyčios statybos. Valsčiaus viršaitis Purlys, keletu parapijiečių lydintas, nuvažiavo į Petra-pilį. Pasakojama, kad delegacija, kurią sudarė trys vyrai, iki ca-ro sosto keliaklupsčia ėjusi per tris sales, o vienas iš tų vyrų

prašymą carui nešęs užsidėjęs ant galvos. Caras perskaitęs prašymą ir leidimą davęs.

Apie 1899 m. pradėta ieškoti statybinių medžiagų. Iš Armoniškių dvaro vežimais imta vežti plytas. Kunigą Čepą pakeitęs kun. Antanas Jucevičius ėmėsi statyti mūrinę bažnyčią.

Gaila, kad nepajėgta išlaikyti istorijai ir Bažnyčiai vertingo *Žemaitkiemio epo*, kurį buvo kun. Stasys Yla užrašęs iš vienos Antatilių kaimo moteriškės. Per karus tie užrašai praužo.

Sykį Antatilių vaikai į mokyklą buvo atsinešę labai graudų eilėraštį, kuriame aprašyta Žemaitkiemio bažnyčios sudeginimo istorija ir naujos statyba. Deja, ir tas eilėraštis iki mūsų dienų neišliko.

Dabartinę pseudobarokinę mūrinę šv. Kazimiero bažnyčią 1899–1902 m. parapijiečių remiamas pastatė kun. Antanas Jucevičius. Norėčiau trumpai apžvelgti jos architektūrą, išorės ir vidaus detales.

Bažnyčia suprojektuota 1892 m. Ji trijų navų, stačiakampio plano, su masyviu fasado bokštu. Bažnyčios vidus skliautuotas, žvilgsnį patraukia lubų tapyba ir stiuko dekoracijos.

Per nepilnus ketverius metus pastatytos bažnyčios fasado bokštas grakščiai ir stilingai sujungtas su nartesku – bažnyčios prieangiu, vienaaukšte patalpa, esančia priešais portalą ir besitęsiančia per visą pagrindinio pastato plotį, atrodo, tarsi tai būtų jo dalis. Trys tarpniai viršum bažnyčios sienų stiebiasi į viršų ir pamažėle siaurėja.

Bokštas su briaunomis. Kampai išryškinti piliastrais¹ – plokščiais sienos pilioriais, kurių paskirtis – sienų plokštumų skaidymas. Pilioriai prigludę prie sienos. Jie esti su kampuotais kyšuliais – įramsčiais.

Vidurinis langas – apvalus, kitų arkos ovalinės. Jos sumažina silpnesnėms statinio dalims tenkantį krūvį, nes išmūrytos iš

¹ Kolonos arba stulpo pavidalo vertikalus sienos kyšulys, konstrukcinis arba dekoratyvinis architektūros elementas

pleištinų arba stačiakampių akmenų taip, kad perdengtų angą ir sujungtų dvi priešpriešines atramas.

Bokšto viršų puošia lieknas, aštuonbriaunis, į viršų smailėjantis kupolas. Prie bokšto ant fasado sienos atidžiai žvelgiant įmanoma pastebėti lenktus pinjonus, dengiančius stogo galus.

Viršum bažnyčios durų portalo – nedidelis trikampis frontonas, t. y. šlaitasienė, dvišlaičio stogo priekinė siena, dengianti stogo šlaitų įrėmintą palėpę.

Sienos – iš plytų, tinkuotos iš vidaus. Be piliastų. Prie didžiojo altoriaus, papuošto angelų statulomis – du šoniniai langai, kurie gerai apšviečia pačią svarbiausią bažnyčios dalį. Viršum šoninės zakristijos – balkonas. Interjerą puošia frizai, rozetės, briaunos ir paveikslai. Šventorių juosia akmenų tvora, joje įmūryti geležiniai vartai su arkomis ir spinduliuojančiu kryžiumi – saulute.

Bažnyčioje yra išlikę ir religinio meno kūrinių. Iš vertingusių – XIX a. paveikslas *Švč. Mergelės Marijos žengimas į Danųą*. Paveikslas, kaip galima spėti, tapytas remiantis pačiu seniausiu ikonografiniu tipu. Dievo Motina vaizduojama stovinti soste, po jos kojomis – mėnulio pjautuvas, nuo seniausių laikų laikytas skaistumo simboliu. Jos įprastinį mafortą – galvą ir pečius gaubiantį šydą auksu apvedžiotais pakraščiais – ties kakta ir pečiais puošia trys žvaigždės, simbolizuojančios trigubą jos skaisstumą. Mergelės paveikslas atspindi tą vaidmenį, kurį jai suteikė bažnyčia: Marijos gimimas aiškinamas kaip išankstinė Dievo idėjos realizacija, jos nekaltystė – kaip *nuo pasaulio pradžios* parengtas levos nuodėmės išpirkimas ne tik nekaltu Jėzaus pradėjimu, bet ir pačios Marijos, vienintelės iš žmonių, gimimu be gimtosios nuodėmės. Todėl ji ir vadinama naująja Ieva. Paveiksle *Švč. Marija pavaizduota pamynusi po koja žaltį*. Tai aliuzija į Dievo žodžius, pasakytus žaltčiui Edeno sode: *Aš sukelsiu priešišumą tarp tavęs ir moters, tarp tavo palikuonių ir jos palikuonių, ir ji trupins tau galvą* (Pr 3,15), ir atspindi viduramžių teologijos sampratą apie naująją Ievą, kuriai skirta nugalėti šėtoną.

Vertingos ir XIX a. medinės skulptūros – *Jėzus Nazaretis, Priskelęs Kristus* ir kt.

Apie 1909 m. pastatyti galingi vargonai.

Per Antrąjį pasaulinį karą Žemaitkiemio bažnyčia nenukentėjo. Sovietmečiu jos pastatas ir aplinka gana tvarkingai prižiūrėta.

Žemaitkiemio parapiją garsina iš čia kilę kunigai: kanauninkas Feliksas Kapočius, pastatęs Kauno Prisikėlimo bažnyčią, nuveikęs daug kitų darbų, už kuriuos apdovanotas Gedimino ordinu. Vytautas Kapočius – kanauninkas, šviesuolis, visuomenės veikėjas. Stasys Usoris – kunigas, kanauninkas, Žemaičių kunigų seminarijos prefektas, visuomenės veikėjas. Stasys Yla – kunigas, dėstytojas, teologas. Simonas Morkūnas – kunigas, „Ubagų karalius“, pastatęs moderniausią senelių-ligonių prieglaudą, visą gyvenimą paskyręs varguoliams.

Kunigas P. Purlys (1997 m.)

Žemaitkiemio parapijai yra patarnavę šie kunigai:

Kun. Jendžejevskis (1672–1688 m.)

Kun. Krivičius

Kun. Bronislovas Matusevičius

Kun. Aleksandras Turčinskas (1868–1877 m.)
Kun. Motiejus Gulbinas (1877–1894 m.)
Kun. Petras Galkus (1894 m.)
Kun. Janušauskas (1895 m.)
Kun. Konstantinas Čepas (1895 m.)
Kun. Vincentas Bijeika (1895–1896 m.)
Kun. Antanas Jucevičius (1896–1919 m.)
Kun. Juozapas Leikus (1919–1926 m.)
Kun. Juozapas Galinauskas (1926–1940 m.)
Kun. Petras Pauliukas (1940–1947 m.)
Kun. Jonas Juškevičius (1947–1956 m.)
Kun. Pranas Gaižauskas (1956–1963 m.)
Tėvas Stanislovas (1956–1957 m.)
Kun. Rapolas Liukas (1963–1967 m.)
Kun. Bronislovas Gimžauskas (1967–1971 m.)
Kun. Vladas Petkevičius (1971–1994 m.)
Kun. Boleslavas Vaira (1994–1996 m.)
Kun. Gintaras Pūras (1996 m.)
Kun. Petras Purlys (1996–2000 m.)
Kun. Virgilijus Rutkūnas (2000–2001 m.)
Kun. Šarūnas Petrauskas (2001–2006 m.)
Kun. Rimantas Laniauskas (2006 m.– ...)

Žemaitkiemio parapija pietuose ribojasi su Lyduokių, rytuose – Balninkų, šiaurėje su Kavarsko, Kurklių ir vakaruose – Vidiškių parapijomis. Dabar Žemaitkiemis priklauso Ukmergės dekanatui.

Kaip matome, gana nelengvą kelią turėjo įveikti mūsų krašto tikintieji, kol sulaukė galimybės melstis bei Dievo akivaizdon rinktis nesibaimindami, kad susilauks grasinimų. Todėl galima tik apgailestauti, kad dabar, kai padėtis iš pagrindų pasikeitė, bažnytėlė su kiekviena diena vis labiau tuštėja...

Kažin, ar neišauš rytmetis, kai girdėsime ilgesingą ir viltį teikiančių aplinkinių bažnyčių varpų gaudesį, kviečiančių artyn

savęs, o mūsų bažnytėlė, šimtmečius buvusi sava ir nepakeičiama, džiuginusi ir guodusi netekties ar nepakeliamo ilgesio akimirka, Viešpaties tvirtovė, užstodavusi nuo negandų audrų, teikusi vilties ir ištvermės, jau nebebus mūsų...

Atsiminkime, kad tai priklauso nuo kiekvieno iš mūsų...

Ir gaila, kad taip dažnai esame viskam abejingi...

Neringa Druskytė,
tikybos mokytoja

Relikvijos

*Nieko nespėjau pasiimt. Nė saujos
gimtosios žemės.*

*Tik stiprų koapą su savim išsinešiau
Aukštaičių juodžemio, kurs kvepia
Žolės šaknim,
sliekais,*

*ir tuos saulėlydžius,
ir šitą ramų kryžių,
kai salė leidžiasi Žemaitkiemio bažnytkaimy,
arba:
lig šiol ausyse skamba
kurklelio muzika.*

*Nieko nespėjau pasiimt. Nė vieno
mažyčio ryšulio.
Tik šitą kvapą, kai pavasaryje juodžemį
girti noragai su dangum sumaišo.
Ir šitą muziką, kai kiaurą naktį
mažam bažnytkaimy kurklelis griaudžia.*

Vladas Šlaitas

MIESTELIO KAPINAITĖS

Žemaitkiemio miestelio kapinės yra įkurtos vaizdingoje vietoje, ant kalnelio, iš toli matosi gražūs jų vartai. Pagal žmonių pasakojimus ir vartų stilių jų įkūrimo data panaši į bažnyčios (1902 m.), bet randama ir senesnių paminklų. Kapinaitės užima 1,71 ha. Per Motinos, Tėvo ir Mirusiųjų šventes jos gausiai lankomos – automobilių eilės nusitęsia iki pat miestelio. Nelieka nė vieno kapelio be žvakelės...

Šiose kapinaitėse amžinąjį poilsį surado ir Poeto Vlodo Šlaito motina Antanina Šlaitienė, Žemaitkiemio knygnešiai.

Kapinaičių vartai

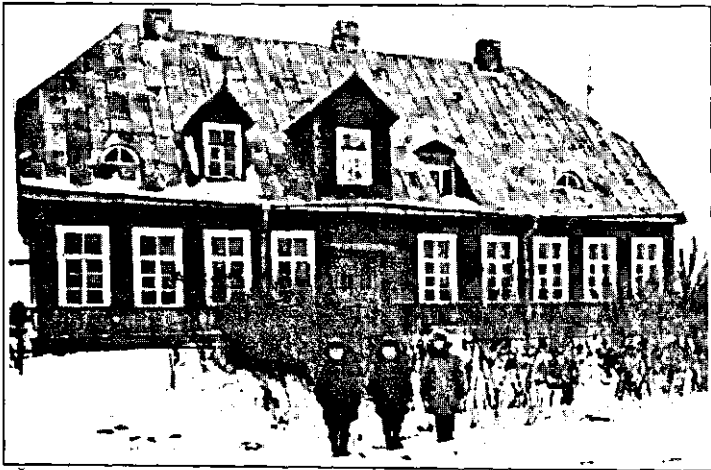
MOKYKLA

Žemaitkiemio pagrindinė mokykla, skaičiuojanti jau 231-uosius metus, šiandien visomis išgalėmis stengiasi išlikti Lietuvos švietimo sistemos reformų vingiuose ir viltingai žvelgia į ateitį. Viena didžiausių dabarties mokyklos problemų – kasmet mažėjantis moksleivių skaičius. Tad kokia Žemaitkiemio mokykla buvo vakar ir kokia ji šiandien? Pasklaidykime mokyklos istorijos puslapius.

Jėzuitų įkurta parapijinė mokykla pirmą kartą paminėta 1777 m. Joje mokėsi 14 mokinių: 3 bajorų ir 11 kaimo vaikų.

Rusijos imperijos vienadienio mokyklų surašymo, įvykusio 1911 m. sausio 18 d., duomenimis, Žemaitkiemio mokykloje buvo 3 skyriai, mokėsi 53 mokiniai – 9 mergaitės ir 44 berniukai. Visus dalykus lietuvių kalba dėstė jaunas mokytojas Kazimieras Georgijevičius Šičkus, o tikyba – Antonijus Osipovičius Jucevičius.

1923 m. miestelio centre pastatyta nauja mokykla. Mokinių prisiminimuose išliko joje dirbę mokytojai: Pranas ir Mykolas Sarapinai, Konstancija Banelytė-Morkūnienė, Ona Šaltenienė,

Žemaitkiemio pradinė mokykla. Stovi mokytojų vaikai (1939 m.)

Ragelis, Jonas Bundonis su žmona, Viktoras Strazdas, nužudytas už antitarybinę veiklą. Vokiečių okupacijos metais mokyklai vadovavo Antanas Alekna.

1944 m. vokiečiai mokyklos pastatą užminavo ir susprogdino. Tada ji įsikūrė miestelio centre, vėliau persikraustė į kleboniją, nes, 1949 m. įsikūrus septynmetei mokyklai, trūko patalpų.

Stasys Algirdas Misiūnas, ilgai vadovavęs mokyklai, prisimena: *Baigęs Avižienių pradinę mokyklą, atvykau mokytis į Žemaitkiemio mokyklos penktą klasę. Tokių mokinių atėjo 32 (nuo dvylikamečių iki aštuoniolikmečių). Mano klasės draugai atėjo iš Avižienių, Martnonių, Valų, Kunigiškių, Prausių pradinių mokyklų. Septynias klases baigėme 22 mokiniai. Šiltuoju metų laiku eidavome į mokyklą basi, apsilvę namų darbo drabužiais, o priešpiečiams kišenėje nešdavomės į laikraštį susuktą lašinių gabaliuką ir duonos riekę. Žiemos apavas – veltiniai ir namų darbo kaliosai iš mašinos padangų kamerų, kurie sniegu slysdavo ne blogiau nei ledu. Į mokyklą eidavau 5 km., o kiti mokiniai – net 6–7.*

1949–1952 m. buvo sunkūs – vyko trėmimai. Taip vieną rytą dingo geriausia mūsų klasės mokinė iš Antatiličių kaimo Anelė Šniraitė.

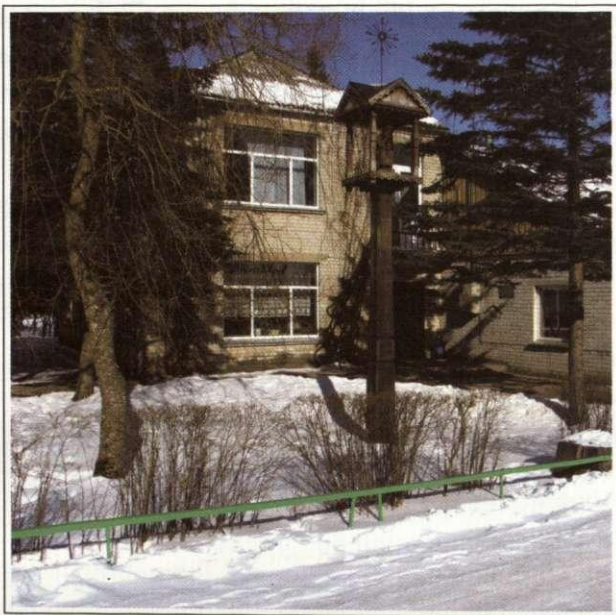
1952 m. septynmetė mokykla turėjo 200 mokinių, o 1956 m. mokėsi 223 vaikai. Mokėmės valsčiaus name ir klebonijoje. 1965 m. pastatytas klebonijos priestatas – dabartinė mokykla.

Žemaitkiemio septynmetę mokyklą baigė 10 laidų – 277 mokiniai. Nuo 1962 m. mokykla reorganizuota į aštuonmetę. Tuo metu joje mokėsi 162 mokiniai. Aštuonmetę mokyklą baigė net 23 laidos. 1988 m. mokykla tapo devynmete, joje mokėsi 50 mokinių. 1992 m. prie Žemaitkiemio aštuonmetės mokyklos prijungta Valų pradinė mokykla, kurioje nuo 1972 m. dirbo nepailstanti pradinių klasių mokytoja Albina Tamošiūnienė. Mažuosius mokyti ir auklėti padėjo dvi pradinių klasių mokytojos – Ona Lickevičienė ir Edita Motiejūnienė.

1993 m. Žemaitkiemio mokykla tapo pagrindine.

Didelį darbą kurdami bei puoselėdami Žemaitkiemio mokyklą nudirbo jos vadovai. Mokyklos istorijoje minimi Antanas Alekna (1940–1947), Eugenija Ručinskienė (1947–1949), Stasys Klimavičius

(1950–1954), Vytautas Toliūnas (1954–1957), Genovaitė Gaikienė (1957–1959), Alfonsa Usonytė-Misiūnienė (1959–1967). Nuo 1967-ųjų m. mokyklos vairą perėmė energingas, reiklus direktorius Stasys Misiūnas, vadovavęs jai net 35 metus (iki 2002 m.). Šiuo metu mokyklai vadovauja jaunas istorijos mokytojas Reimontas Devenis, sutelkęs šaunų mokytojų kolektyvą. Šių mokytojų paruošti moksleiviai kasmet dalyvauja rajoninėse olimpiadose, sportinėse varžybose ir dažnai grįžta su apdovanojimais. Visada priazines vietas rajoninėse matematikos olimpiadose užima mokytojos metodininkės Liudos Reveltaitės paruošti jaunieji matematikai. Mūsų moksleiviai laukiami Antano Smetonos gimnazijoje, kitose mokyklose.

Žemaitkiemio pagrindinė mokykla žiemą (2005 m.)

Neįmanoma suskaičiuoti, kiek mokytojų dirbo per visus mokyklos gyvavimo metus, nėra medžiagos archyvuose, neišsaugojo visų ir žmonių atmintis. Prieš karą dirbusių mokytojų pavardės ir prisiminimas apie juos išliko tik buvusiųjų mokinių

atsiminimuose. Apie pokariu dirbusius mokytojus jau byloja mokyklos archyvinė medžiaga. Minimi mokytojai: Antanas Alekna, Stasė Putnaitė, Ona Balžekaitė, Aleksas Jakaitis, Juozas Šapola, Monika Navikaitė, Emilija Kapočiūtė-Šantarienė ir kt.

Didelę mokinių pagarbą ir meilę pelnę 36 metus mokykloje dirbusi pradinė klasių mokytoja Valerija Aleknavičienė, ilgas metus direktoriaus pavaduotoja dirbusi istorijos mokytoja Regina Medešienė, pirmąją raidę parašyti, skaityti ir skaičiuoti jau 38 metus mokanti pradinė klasių mokytoja Aldona Matulionytė-Kapočienė, daugiau kaip dvi dešimtis metų vaikus angliškai kalbėti ir dainuoti mokiusi mylima mokytoja metodininkė Palmira Dabrickienė, vyr. istorijos mokytoja Ramunė Maskoliūnienė.

Neišblėso iš žmonių atminties linksma ir kūrybinga mokytoja Valerija Jankauskienė, 2007 m. išėjusi į Anapilį, 50 metų mokyklai atidavęs ir būrį šaunių sportininkų išugdęs kūno kultūros mokytojas Alfonsas Aleknavičius, miręs 2008 m., nepamiršti šviesios atminties mokytojai – matematikė Konstancija ir anglų kalbos specialistas Jonas Morkūnai.

Jau daug metų matematikos moko mokytoja metodininkė Liuda Reveltaitė. Nepailsdama puošia ir gražina mokyklos aplinką Violeta Siličienė. Gimtąją kalbą puoselėja, aktyviai dalyvauja mokyklos ir rajono literatūroje Jolanta Pustovojienė. Fizikos, informatikos mokytojas Andrius Juknys dar yra atsakingas už mokyklos kompiuterių tinklą. Muzikos ir dainavimo moko Daiva Aukštuolienė. Pradinė klasių vyresnioji mokytoja Aniceta Druskienė plūša ne tik mokykloje, bet yra ir Žemaitkiemio seniūnijos renginių organizatorė. Stasys Žitkauskas dėsto darbus, Gvida Rinkevičienė – anglų kalbą.

Buvę Žemaitkiemio mokyklos mokiniai Alfonsas Šniras, Aldona Aukštuolytė-Jeckuvienė, Rūta Dabrickaitė, Neringa Druskytė, Lina Latanauskaitė bei Milda Mickutė-Pusvaškienė dabar joje jau moko kitus.

1996 m. gruodį į mokyklą dėstyti tikybos atvyko energingas klebonas kun. Petras Purlys. Tai mylintis žmones ir jų mylimas kunigas, įžiebęs širdyse tikėjimo ir meilės ugnį, pašaukęs visus gerumui, atjautai ir dvasingumui. Nuo pat pirmųjų dienų kibo į

darbus – tvarkė archyvus, remontavo bažnyčią. Greitai suartėjo su parapijiečiais, kiekvienam rado gerą žodį. Surengė daug kelionių į šventas vietas – Kryžių kalną, Mažučių šaltinėli, Kunigų seminariją Kaune ir kt.

Jauni kunigai Virgilijus Rutkauskas ir Šarūnas Petrauskas daug ir nuoširdžiai dirbo su jaunimu. Šarūnas Petrauskas pašaukė parapijos tikinčiuosius dalyvauti programose *Atgailink* ir *Alfa*, pats dalyvavo vietos bendruomenės ir mokyklos renginiuose, pakvietė į susitikimą su tėvu Stanislovu, vaikams surengė nepamirštamą kelionę plaustais Šventosios upe. Be to, jis buvo vienas iš filmo apie Žemaitkiemį kūrėjų.

Vaikai mokykloje ne tik mokosi, bet ir dalyvauja popamokinėje veikloje. Mokykloje organizuojami konkursai, popietės, vakaronės. Nemažas būrelių pasirinkimas: meno, sporto, dailės, sveikos gyvensenos, kompiuterininkų, jaunųjų matematikų, kraštotyros ir kt. Moksleiviai kasmet daug keliauja po Lietuvą.

Per visą mokyklos gyvavimo istoriją ne vieną sykį keitėsi jos pavadinimas, mokytojų ir mokinių kartos, tik niekada neišblėso troškimas dirbti savo Tėvynei – mokyti, auklėti, rengti gyvenimui dorą žmogų, sąžiningą Lietuvos pilietį.

Vaikystė

Pražydo rugiagėlės pakeleį.
Jų kvapas primena vaikystę,
Tą paiką juoką, pokštus, kvailystes.
Jų grožis sugrąžina į vaikystę,
Į nerealų pasakų pasaulį,
Į nerūpestingas, bet deja praėjusias dienas.
Skubėjom, bėgom, šelom, dūkom, –
Sustojom, atsisukom – nebeliko jos.
Taigi dabar mes tik prisiminimais
Sugrįžti galim atgalios.

Ala Romanova
Žemaitkiemio pagrindinės
mokyklos moksleivė

BIBLIOTEKA

1950 m. Žemaitkiemio miestelyje, ištremtųjų Šlaitų namuose, buvo atidarytas klubas-skaitykla, ten glaudėsi ir biblioteka. Vedėju paskirtas Alfonsas Žukauskas, baigęs 11 klasių. Jis nebuvo specialistas ir labiau pasižymėjo kaip geras sportinės veiklos organizatorius nei kaip klubo vedėjas. Pagrindiniai lankytojai buvo mokytojai. Iš kur gautos knygos, nežinoma. Jų buvo nedaug. Jau 1952 m. klubas atsiskyrė nuo skaityklos ir pradėjo egzistuoti kaip biblioteka. Jai buvo atiduotas 570 egz. knygų fondas. Pati biblioteka veikė kaip knygų išdavimo punktas. Jai vadovavo V. Žiuperkienė. Ji ir subūrė jauną mokytojų kolektyvą, su kuriuo dalyvaudavo įvairiose apžiūrose. Tuo laiku dar nebuvo nei katalogų, nei kartotekų, nei dienoraščių – joks bibliografinis darbas nebuvo dirbamas, duomenys buvo rašomi į atskirus lapus.

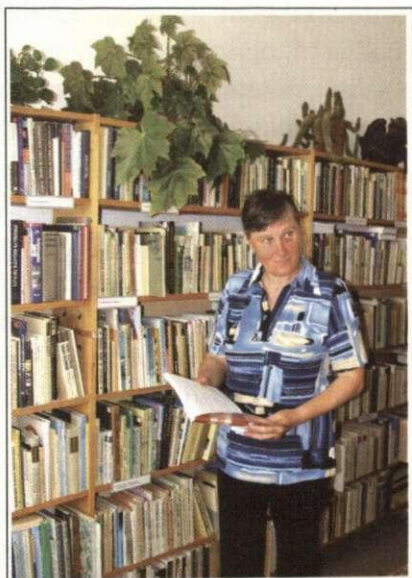
Po truputį biblioteka stiprėjo, knygų fondas augo, skaitytojų gausėjo. Pradėjo skaityti ne tik mokytojai, bet ir miestelio bei aplinkinių kaimų gyventojai – kolūkiečiai ir moksleiviai. 1956 m. buvo pradėti kurti abėcėliniai katalogai, vedami masiniai renginiai, knygų aptarimai, skaitytojų konferencijos ir vyko kitokia bibliotekinė ir bibliografinė veikla.

Per paskutinį dešimtmetį biblioteka labai pasikeitė: patalpos buvo suremontuotos, išdažytos, pakeisti langai ir durys, bibliotekos fondai atnaujinti ir išvalyti nuo pasenusios ir nebeatitinančios laikmečio literatūros, prijungtas pagrindinės mokyklos knygų fondas. Čia pradėjo lankytis ir moksleiviai, renginiai vedami kartu su mokykla ir seniūnijos bei bendruomenės nariais. Miestelio 430-ojo jubiliejaus proga bibliotekoje buvo parengta didelė dokumentų paroda apie miestelio istoriją ir dabartį. Bibliotekoje organizuojami įvairūs renginiai: fotografijų, literatūros, dokumentų, įvairių darbų ir rankdarbių parodos, perskaitytų knygų aptarimai, naujų pristatymai. 2000 m. miestelio seniūnija dalyvavo Ukmergėje kraštotyros muziejaus renginyje *Žemaitkiemio*

krašto diena, kuriame buvo pristatyta miestelio istorija, mokykla, įvairūs vaikų darbeliai. Ypač graži buvo Gintarės Čeberiakaitės darbų ekspozicija. 2005 m. pagal projektą *Knygos kaimo bendruomenei* buvo gauta 80 vertingų knygų. Dabar fondą sudaro 8815 knygų. Skaitytojų yra apie 260.

Paskutinius trejus metus Viešoji biblioteka ruošia projektus skirtus kraštiečiui poetui Vladui Šlaitui atminti. Kasmet rudenį renginiai vyksta poeto tėvų namelio kiemelyje, kur dabar įkurtas muziejus. Ekspozicija surinkta iš vietinių gyventojų, dalis daiktų autentiški, rasti namelyje. Kiekvieną rudenį čia iškilmingai švenčiamas poeto gimtadienis, skaitoma jo kūryba, prisimenamas jis pats, jo motina Antanina, teta Nastutė. Ant mamos kapo padedamos puokštės gėlių. Renginių metu įteikiama tradicine tapusi Vlado Šlaito literatūrinė premija.

Dabar į biblioteką ateina ir jauni, ir seni. Biblioteka tapo moderni, šiuolaikinė. 2005 m. gegužės mėnesį joje įkurtas VIPT (Viešosios interneto prieigos taškas) centras, kuriam lankytojų netrūksta. Šis centras turi 3 kompiuterius, daugiafunkcinį aparatą (kopijavimas, skenavimas, faksogramų siuntimas ir priėmimas, spausdinimas). VIPT'o centre taip pat siūlo įrašymą į keičiamas laikmenas, kompaktinius diskus (jų galima įsigyti vietoje), interneto, teksto rinkimo paslaugas. VIPT'o kuratorė – vyresnioji bibliotekininkė Ramunda Misiūnienė.

Vyresnioji bibliotekininkė R. Misiūnienė

VIPT'o paslaugomis mielai naudojasi vaikai, kurie dažniausiai ateina čia pažaisiti įvairių kompiuterinių žaidimų, moksleiviai

naudojasi interneto paslaugomis ruošdamiesi pamokoms, popamokinei veiklai, įvairiems konkursams, egzaminams, rašo ir siunčia laiškus savo draugams, bendrauja *skype* programa. Nereti svečiai ir suaugusieji: kopijuoja, skenuoja dokumentus, naršo internete. Dabar biblioteka be kompiuterio jau nebeįsivaizduojama: čia skaitomi laikraščiai, gyventojai deklaruoja pajamas, kai kurie apmoka savo sąskaitas ir atlieka kitus darbus. Vasarą pas senelius suvažiavę atostogauti vaikaičiai taip pat čia dažni svečiai. Jie žaidžia, bendrauja tarpusavyje, rašo laiškus, klausosi muzikos.

Ramunda Misiūnienė,
vyresnioji bibliotekininkė

PAŠTAS

Visas pasaulis bendrauja paštu. Šiomet Lietuvos paštui sukaks 90 metų. Naujos informacinės technologijos keičia daugelį mums įprastų procesų bei reiškinių. Dar visai neseniai laiškus rašydavome ranka ir nekantriai laukdavome atsakymo... Šiandien neretam jaunuoliui elektroninio pašto paslauga atrodo lengvesnis ir greitesnis būdas pasiekti kitame pasaulio gale esantį draugą. Tačiau ar paprastesnis būdas visada yra įdomesnis, suteikia daugiau džiaugsmo ir teigiamų emocijų?

Visą pašto istoriją sunku atkurti. Dar niekaip neįvardytas paštas veikė jau tada, kai žmonės dar nemokėjo nei skaityti, nei rašyti. Svarbesnė žinia keliaudavo iš lūpų į lūpas, ją reikėjo nunešti nežinant nei kelio, nei takelio. Kai didesniuose kaimuose atsirado mokytų, raštingų žmonių, būtent jie ir tapo paštininkais, nes žmonės prašydavo laišką ir perskaityti, ir parašyti. Kareiviui, tolimam giminei, svetur nutekėjusiai dukrai pasiūsta žinia sumažindavo ir toli nuo namų esančio, ir jam rašančio ilgesį.

Kai atsirado laikraščių, tie patys kaimo šviesuoliai siūlydavo juos pirkti, o spaudos draudimo laikais (1864 – 1904 m.) patikimesni

kaimynai ir tolėliau gyvenantys būdavo aprūpinami draudžiama lietuviška spauda. Įsikūrus paštui, laiškinių dar nebuvo. Laiškų, laikraščių žmonės patys ateidavo pasiimti, tuo pačiu ėjimu ir kitus reikalus sutvarkydavo.

Pirmasis Žemaitkiemio paštas buvo įsikūręs senosios klebonijos špitolėje². Čia gyveno bažnyčios tarnai, buvo parapijos susirinkimų salė, o mažame kamputyje – paštas. Jam vadovavo viršininkas Mykolas Šlaitas. Korespondencija buvo atvežama arkliais. Laiškai retai teateidavo, tad kartu buvo vežama ir prekių parduotuvei, ir pakeivių imama. Pirmieji laikraščiai buvo *Ūkininko patarėjas*, *Pavasarininkas* – jaunimui, *Angelaitis* – vaikams. Vėliau paštas persikėlė į kitą namą (dabar parduotuvė). Tame pačiame pastate buvo mokykla, vietoj jos paskui parduotuvė. Tada paštui vadovavo Feliksas Morkūnas, iki šiol žmonių minimas tik geru žodžiu ir švelniai vadinamas *mūsų Feliksiuku*.

Prasidėjus tremtims į Sibirą, laiškų labai pagausėjo. Masiškai būdavo siunčiami rūbų ir maisto siuntiniai. Sovietmečiu spauda, kaip svarbiausias propagandos įrankis, tapo privaloma mokykloms ir įstaigoms, tad paštažė veždavo jau kas dieną. Ji reikėjo pasiimti iš Vidiškių miestelio. Daugelį metų bet koku oru paštažė vežiojo J. Kisielius. Arkliui sunku būdavo tempti didelį vežimą, tai Kisielius pats pasidarė dviratę bričkėlę. Į Vidiškius per upę keldavosi keltu. Jei upė būdavo silpnai užšalusi, ar ledonešis prasidėjęs, kelias pailgėdavo, nes reikėdavo keliauti pro Radiškio kaimą.

Kurį laiką paštas buvo name, stovėjusiame dabartinės naujos klebonijos vietoje, vėliau buvo perkeltas į namą prie mokyklos (A. Gumbaragytės namas). 1957 m. pašte dirbo 3 darbuotojos: A. Kulonienė, A. Gumbaragytė, S. Vijūnienė. Pastaroji dirbo telefoniste, nes tuo metu jau buvo ir telegrafas. Telefonu pirmiausia reikėdavo susisiekti su Ukmerge ir užsisakyti pokalbį. Apylinkę aptarnavo 3 laiškinių: Kiekvienam teko po kolūkį – Žemaitkiemio,

² arch. parapijos beturčių, senelių prieglauda

Valų ir Lyduokių. Spauda buvo vežama iš Ukmergės maršrutiniu autobusu, po to taksi, taip tęsėsi iki to laiko, kol rajono paštas įsigijo mašinų. Daugelį metų sąžiningai laiškininkais dirbo Apolonija Kapočienė, Valerija Varžgalienė, Genovaitė Petronienė, Aldona Šalčiūnienė, Aldona Navickienė, Stasys Misiūnas, Danguolė Aukštuolienė.

Žemaitkiemio paštas – AB Lietuvos paštas filialas, įsikūręs seniūnijos pastate nuo pat jo pastatymo – 1971 m.

Dabar pašte dirba 3 darbuotojai. Spauda, laišakai ir kt. vežami į 21 kaimą, aplankomi 372 kiemai. Per mėnesį kiekvienas laiškininkas nuvažiuoja apie 600 km. Pristatome apie 2 tūkst. periodinių leidinių, 300 laiškų, neadresuotos reklamos spaudinių, suteikiame apie 500 paslaugų.

Pašto darbuotojai: Valentas Čebėriakas, Albina Bušinskienė, Roma Čebėriakienė

Pašto darbuotojai teikia įvairias paslaugas: siunčiama ir pristatoma pašto korespondencija, siuntos, siuntiniai. Siuntos registruojamos ir įvertinamos, pašto perlaidomis siunčiami pinigai, surenkami įvairūs mokesčiai, prenumeruojami laikraščiai ir žurnalai. Prekiaujame pašto ženklais, vokais, atvirukais, įvairiomis

kitomis prekėmis, papildome mobiliojo ryšio kortelių sąskaitas.

Lietuvos pašto teikiamos paslaugos įvairesnės, diegiamos modernios informacinės sistemos, naujos technologijos. Laukiame, kad tai pasiektų ir mūsų paštą.

Į žmonių buitį sparčiai kelia į skinasi naujausios ryšių priemonės, mobilieji telefonai, elektroninis paštas, bet be senojo įprasto pašto irgi neapsieisime, todėl mūsų darbuotojai uoliai su dėliu dirba. Jiems turime būti dėkingi, kad į daugelio namus ir atokiausiuose kampeliuose atkeliauja ne tik laišakai, laikraščiai, bet ir vaistai, duonos kepalėlis ar geras paguodžiamasis žodis.

Roma Čeberiakienė,
pašto viršininkė

ŽEMĖTVARKOS SKYRIUS

1991 m. seniūnijos patalpose įsikūręs Žemaitkiemio žemėtvarkos skyrius baigia gražinti žemę savininkams ir jų teisių paveldėtojams.

Natūra gražinta apie 3500 ha žemės daugiau kaip šešioms šimtoms pretendentų. Asmeninio ūkio žemės, namų valdų, lygiaverčių žemės sklypų suprojektuota ir atmatuota per 1 tūkstantį ha daugiau kaip trims šimtams žmonių. Apie 200 piliečių kompensaciją už žemę gavo pinigais.

Džiugu, kad daugumai miestelio žmonių sugražinta žemė yra dirbama, neapleista. Mūsų miestelio pasididžiavimas – didieji ūkininkai, turintys po kelis šimtus hektarų. Tai Zenonas Vaičiulis, kartu su sūnumi Pauliumi dirbantis apie 800 ha žemės, Steponas Budzevičius, Eugenijus Mitkus ūkininkaujantys beveik šimto hektarų žemės plote. Norisi pasidžiaugti labai darbščiomis Rimo, Virgilijaus, Kęstučio Bušinsku, Felikso Balžeko šeimomis, kurios savo ūkiuose tvarkosi labai atsakingai.

Vyresnioji žemėtvarkos specialistė I. Dabrickienė

Žemės reforma eina į pabaigą. Šiuo metu žemėtvarkos specialistai projektuoja ilgalaikiai nuomai numatomus sklypus, rengiasi valstybinės žemės pardavimui.

Žemaitkiemio žemėtvarkos skyriuje vyresniąja specialiste nuo 1991 m. dirba Irena Dabrickienė, projektuotojai Audronė Kononovienė ir Jonas Novikas. Ilgą laiką skyriui vadovavo specialistas Petras Sasnauskas, sklypus projektavo ir matavimo darbus atliko inžinierius Drąsutis Lisauskas.

Irena Dabrickienė,
vyresnioji žemėtvarkos specialistė

ŽEMAITKIEMIO EŽERAI

Žemaitkiemio ežeras prasideda prie Žemaitkiemio – Karališkio kelio. Jo plotas 15 ha, ilgis 1100 m, plačiausia vieta 180 m, giliausia – 12,90 m (2006 m. žiemą matavimus atliko Žemaitkiemio pagrindinės mokyklos hidrologų būrelio nariai). Kranto linijos ilgis – 2530 m.

Antrasis Žemaitkiemio ežeras (dar vadinamas Dvaro) yra už 1 km į šiaurės vakarus nuo miestelio, prie dvaro. Plotas 14,5 ha, ežero

ilgis 970 m, plačiausia vieta – 170 m, kranto linijos ilgis – 2230 metrų.

Žemaitkiemio ežerai atsirado daugiau kaip prieš 10 tūkst. metų, tirpstant ledynui, todėl jie siauri, gilūs, stačiais krantais. Pirmąjį ežerą su antruoju jungia protaka, o iš antrojo išteka Kirnės upelis, įtekantis į Šventąją, tad abu Žemaitkiemio ežerai yra nutekamieji. Ežero, prie kurio įsikūręs miestelis, krantai šiaurės rytų pusėje nuolaidesni, apaugę alksniais, gluosniais, blindžių krūmais, iš abiejų protakos pusių formuojasi pelkė.

Žemaitkiemio pirmasis ežeras

Ežeras užauga, kaip žmonės sako, mūsų akyse. Prisimenu, kaip mes, moksleiviai, eidami iš mokyklos karštą pavasario dieną nusimaudydavome Romanovo brastoj (netoli dabar stovinčio šv. Jono tilto kopyltstulpio). Tai buvo apie 1950 metus. Jeigu iki melioracijos ištirpęs sniego ar lietaus vanduo patekdavo į ežerą gana švarus, tai vėliau visos laukų nuosėdos melioratorių iškastais grioviais ėmė plūsti tiesiai į ežerą. Šiandien pietinėje jo dalyje dumblo sluoksnis siekia nuo 0,80 m iki 1,10 m. Tiesa, melioracinės sistemos šiandien nebeprižiūrimos, grioviai baigia apaugti krūmais, žole, tuo džiaugiasi bebrai, kurių pastaruoju metu prisiveisė daugybė. Jie čia stato užtvankas ir sulaiko dumblą, tad jo vis mažiau patenka į ežerą.

Uždumblėję ežero pakraščiai apaugę vandens bei pelkių augalais. Ten kur vandens gylis iki 1 m, auga viksvos, gyslotiniai

dumblialaiškiai, kur 2–3 m – vyrauja nendrės, ežeriniai mel-dai, siauralapiai švendrai, kartais pelkiniai asiūkliai, ajerai ir kt. Baltosios vandens lelijos, geltonosios lūgnės ir plūdės auga ten, kur ežero gylis siekia 3–4 m.

Žemaitkiemio ežero gyvūnija: lydekos, ešeriai, karšiai, lynai, kuojos, pūgžliai ir kt. Ežere gausu ciklopų, dafnijų, uodo trūklio lervų, laumžirgių, geldučių, sraigčių ir kitokios gyvūnijos – tai pagrindinis žuvų ir paukščių maistas. Iš vandens paukščių paminėtini čia perinčių ančių pulkeliai, narai, kirai, nebylės gulbės, pilkieji garniai ir mažasis baublys (pelkėje), iš smulkiųjų paukščių – nendrinukė, griežlė.

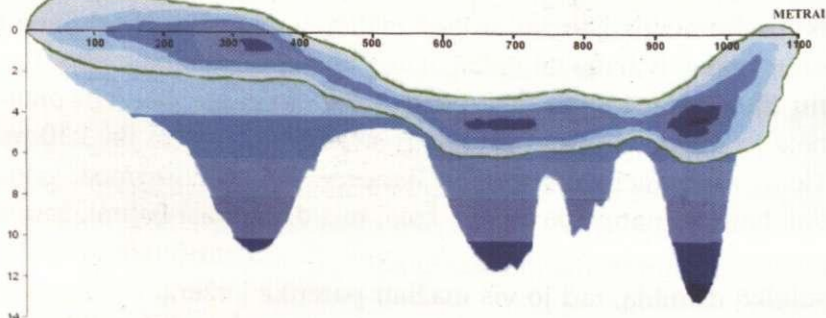
Žemaitkiemio ežerą mėgsta poilsiautojai. Vietinius gyventojus traukia mėgėjiška žūklė.

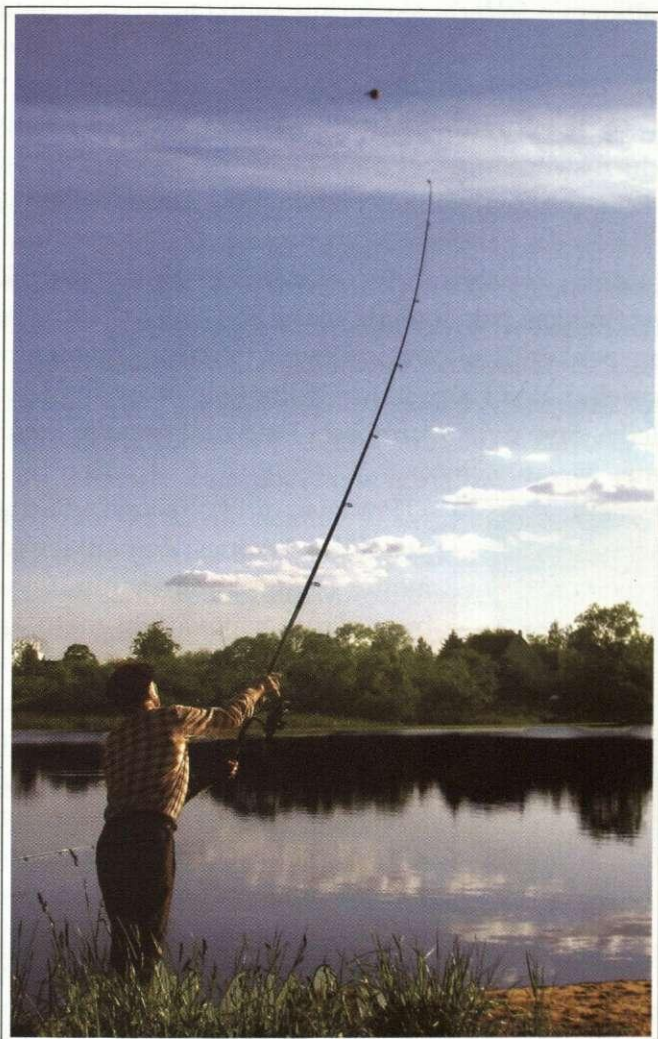
Žemaitkiemio pirmasis ežeras miestelio bendruomenės pastangomis liko neprivatizuotas. Ežero pietrytinėje dalyje yra įrengtas paplūdimys.

Dvaro ežeras grąžintas buvusiems ežero savininkams.

Stasys Algirdas Misiūnas,
Žemaitkiemio pagrindinės mokyklos
geografijos vyr. mokytojas

ŽEMAITKIEMIO EŽERO DUGNO PROFILIS

Žvejys prie pirmojo Žemaitkiemio ežero

AMBULATORIJOS IŠTAKOS

Žemaitkiemio felčerių akušerinis punktas buvo įsteigtas 1959 m. liepos 1 dieną. Į jį atvykau gavusi paskyrimą, baigusi medicinos mokyklą. Mane, diplomuotą felčerę į Žemaitkiemį iš Ukmergės atvežė lignoninės mašina, prikrauta reikalingų baldų, šiokių tokių instrumentų bei medikamentų, būtinų pirmajai pagalbai. Mus sutiko apylinkės pirmininkas Alfonsas Tamošiūnas. Man užleido du kambarius, kuriuose prieš tai apylinkės darbuotojai dirbo, o patys įsikūrė viename to paties namo kambaryje. Pirmininkas pats nuvedė mane pas Vincą Šlaitą – ten pragyvenau penkerius metus, kol vyras pagaliau gavo truputį didesnę butelį mokyklos pastate. Paskui kolūkio pirmininkas Vladas Valeika davė dviejų kambarių butą pastatytame keturbutčiame name.

Felčėrė Alfonsa Misiūnienė

Pradėjau dirbti. Reikėjo aptarnauti trijų kolūkių žmones: Žemaitkiemio, J. Žemaitės (Valų) ir Martnonių. Gyventojų buvo daug: vaikučių iki metų apie 35–40. Juos reikėjo aplankyti kartą per mėnesį. Turėjau dviratį, buvau jauna – nesunku būdavo apvažiuoti Martnonis, Valus, Avižienius ir kitus kaimus, jų vaikučius, aplankyti nėščiąsias, lignonius. Žiemą kolūkių pirmininkai skirdavo vežėjus. Kaip nepaminėti Valų gyventojų Alfonso Morkūno, Balandžių – Kisevičiaus, Žemaitkiemio – Jono Kiškio, Prano Nekrašinsko, kurie užpustytais keliukais mane visur veždavo. Aš ir dabar esu jiems dėkinga už tokią didelę paramą.

Be minėtų darbų turėjome labai daug ir kitų: tikrindavome 5 mokyklų mokinių sveikatą, fermų sanitarinę būklę, įrengėme sanitarinius postus, įsteigėme sanitarines draugoves, organizuodavome moterų sveikatos patikrinimus, atlikdavome ir sanitarinio

švietimo darbą, nes nebuvo nei dujinių viryklių, nei televizorių. Vėliau, kai atsirado, pirmieji jį ir nusipirkome. Organizuodavome donorių dienas, jų sulaukę, veždavome žmones į Ukmergės ligoninę, o vėliau į punktą atvykdavo gydytoja imti kraujo. Pirmieji Žemaitkiemio donorai buvo: K. Kapočienė, A. Šnirienė, V. Vijūnienė, B. Užkurėlienė, G. Rutavičienė, vėliau prie jų prisidėjo Z. ir R. Periokai, A. Rinkevičius, V. Kildišis, V. Periokas, M. Milinskienė.

Ir šiandien tebesu dėkinga Vincui Šlaitui (pas kurį gyvenau), kad pirmas naktį keldavosi ir įleisdavo besikreipiantį žmogų, nuveždavo mane pas ligonį. Ir taip būdavo vos ne kas antrą naktį... Telefonas buvo tik pašte. Prikeldavau paštininkę A. Gumbaragyte, kad iškvieštų greitąją pagalbą gimdyvei ar sunkiam ligoniui. Vėliau įvedė telefoną į felčerių punktą, iš karto tapo lengviau dirbti. Atsirado Žemaitkiemyje ir vietinė elektra, ja naudotis galėdavome iki 12 val. nakties.

1959 m. buvo įkurtas ir vaistinės punktas – jis veikia iki šiol. Tik vaistus su sanitarė Elenute Mimaite veždavomės *čėmodanuo-se*. Autobusai tada kursuodavo tol, kol užpustydavo kelius, žiemą net traktoriai jų neįstengdavo atkasti. Tada iš Vidiškių per užšalusią upę eidavome su nešuliais pačios.

O Žemaitkiemio apylinkių žmonės buvo ir yra labai geri. Neteško nė su niekuo susipykti, nes viskas buvo daroma ir kalbama tik gražiuoju. Vadovautasi posakiu *Mažą paglostyki, senam – nusilenki*. Punktas gyvavo 25 metus. Mano darbas jame buvo įvertintas – gavau nusipelnusios medikės vardą, daug kitų apdovanojimų.

Kai dirbau felčerių punkte, teko dalyvauti moterų tarybos darbe. Lankydavome gyvenviečių sodybas, išrinkdavome gražiausias, apdovanodavome kukliomis dovanėlėmis. Norėčiau paminėti žemaitkiemėnus – Vlodo ir Bronės Užkurėlių, Antatiličių gyventojus – Laskauskus, Jukėnus, Valų – V. ir E. Ivanauskus, Šimaičių – P. Piragienę ir kt., mylinčius grožį, tausojančius gamtą, puošiančius savo namų aplinką.

Ambulatorijos darbuotojai: V. Šlaitienė, A. Petronienė, D. Gudaitienė, N. Rutavičienė, V. Dapkevičius

1984 m. kolūkio pirmininkas E. Mitkus įkūrė ambulatoriją buvusiame savo gyvenamajame name. Į ją atvyko dirbti gydytoja D. Išoraitė-Gudaitienė, med. seselės Virginija Šlaitienė, Angelė Petronienė, gyd. stomatologė L. Gaižutienė. Vairuotoju dirbo Vilius Šlaitas, nes jau buvo gautas automobilis – UAZ „viliukas“. Dar ilgai dirbo ir sanitarė Elenutė Mimaitė. Vėliau ją pakeitė Neringa Rutavičienė.

Kai ambulatorijos būklė tapo avarinė, ji buvo perkelta į Europos Sąjungos lėšomis naujai suremontuotą pastatą. Buvo nupirktas ir naujas automobilis – juo dabar važinėja V. Dapkevičius. Šiuo metu ambulatorijos sąlygos yra tikrai geros, deja, vaikų nedaug beturime, ir mokyklos tuštėja, jų belieka vis mažiau, nes kasmet sulaukiame vos 1–3 naujagimių. Gydytoja dabar aptarnauja tik ambulatorijoje registruotus Lyduokių seniūnijos gyventojus, Jasiuliškio pensionatą. Ambulatorijoje dabar daug naujos diagnostinės aparatūros, todėl galima greičiau nustatyti

ligoniui diagnozę. Gyd. stomatologas atvyksta kartą per savaitę, bet ir tai šioks toks patogumas senesniems gyventojams.

Išdirbus Žemaitkiemio felčerių punkte ir ambulatorijoje 48 metus, išėjau į užtarnautą poilsį. Linkiu ambulatorijos kolektyvui toliau darniai dirbti gydomąjį ir švietėjišką darbą, kad mūsų žmonės gyventų sveiki ir laimingi.

Alfonsa Misiūnienė,
buvusi Žemaitkiemio ambulatorijos felčerė

MIESTELIO BENDRUOMENĖ

Ukmergės rajono Žemaitkiemio miestelio 24 gyventojai bendruomenės steigėjai 2003 m. spalio 23 d. nutarė įsteigti Žemaitkiemio bendruomenę, kuri veiktų pagal visuomeninių organizacijų nuostatus ir ją pavadinti – *Ukmergės rajono Žemaitkiemio miestelio bendruomenė*. Buvo išrinkta penkių narių bendruomenės taryba, kurios pirmininku tapo Stasys Misiūnas, be jo tarybos nariai yra: Zita Periokienė, Zenonas Vaičiulis, Aniceta Druskienė, Teresė Žitkauskienė.

Bendruomenė jungia ne tik visus jaunus bei pagyvenusius Žemaitkiemio miestelio gyventojus, bet ir aplinkinių kaimų – Antatilčių, Valtūnų, Klepšių žmones.

2005 m. vasario 11d. vykusiame Žemaitkiemio miestelio bendruomenės susirinkime naująja pirmininke išrinkta Albina Bušinskienė. Į bendruomenės tarybą perrinkti tie patys nariai, naujai išrinkta tik Roma Čeberiakienė.

Žemaitkiemio miestelio bendruomenė yra bendruomenių sąjungos narė. Be to, ji yra įregistruota kaip paramos gavėja.

Žemaitkiemio bendruomenė glaudžiai bendradarbiauja su seniūnija, mokykla, kultūros namais, biblioteka, bažnyčia ir kitomis seniūnijos bendruomenėmis – Radiškio ir Valų kaimų. Miestelio bendruomenė organizavo Užgavėnių šventę. Užsimezgė

artimi ryšiai su Širvintų *bočiais*. Keičiamės koncertais, svečiuojamės vieni pas kitus.

Labai gaila, kad nemaža bendruomenės narių kol kas tik pasyvūs stebėtojai. Taryba, norėdama suaktyvinti bendruomenės veiklą, ėmėsi rengti projektus savivaldybės lėšoms gauti. 2006 m. buvo finansuoti du projektai. Vienas iš jų – *Už gerą – geru* buvo skirtas miestelio bendruomenės jaunimo mokymui, mokyklos istorijos pažinimui, turiningam laisvalaikio praleidimui. Jaunimui tai buvo puiki proga aplankyti Rundalės rūmus, Jūrmalos vandens pramogų parką.

Žemaitkiemio miestelio bendruomenė turi gražias susibūrimų tradicijas. Didieji mūsų parapijos atlidai – Žolinė. Tai šventė ne tik vietos gyventojams: sulaukiame daug svečių, giminaičių, kurie gal šiaip ir retokai aplanko savo gimtinę. Bendruomenės taryba svarstė, kaip padaryti, kad į Žolinės atlidus kasmet suplauktų kuo daugiau žmonių. Taip gimė projektas *Kas per Žolinę krūvon nesueina – pas tą turtai neateina*. Miestelio centre buvo surengtas koncertas, mokyklos sporto aikštyne sporto varžybos, o joms teisėjavo buvęs mokyklos fizinės kultūros mokytojas Alfonsas Aleknavičius. Vakare visi sukosi šokių sukuryje, bandė laimę atrakcionuose.

Džiugu, kad jau tapo tradicija kasmet parengti vis naują projektą ir gauti lėšų Žolinės atlidų šventei. 2006 m. finansuotas projektas *Aš galiu. Tu gali. Mes visi galim sueit krūvon per Žolinę*. Įgyvendinantiems į jį pavyko sukviesti nemaža žemaitkiemėnų ir svečių. Suejo gražus būrys jaunimo, ir vidutinio amžiaus bei vyresnių žmonių, susitiko, pasibuvo kartu, pabendravo, prisiminimais pasidalijo.

Žemaitkiemio miestelio bendruomenė kartu su seniūnija renka gražiausią sodybą, rudenį neapsieinama be šventės tvarkingiausių sodybų šeiminkams.

Žemaitkiemio miestelio bendruomenė tvirtai tiki, kad svarbiausia – ir toliau puoselėti gražias tradicijas, skatinti kaimo gy-

ventojus gaivinti amatus, talkas, vakarones, toliau plėtoti glaudžius ryšius su seniūnija, mokykla, kultūros įstaigomis, kitomis bendruomenėmis. Labai opus klausimas Žemaitkiemyje – jaunimo užimtumas, tuo turėtų rūpintis visa bendruomenė kartu su kultūros įstaigomis. Jauniems žmonėms reikia sporto renginių, reikia sąlygų mokytis, kurti. Kas žino, gal ne vienas iš jų ateityje savo darbais garsins gimtąjį Žemaitkiemį. Esame nors ir toliau nuo rajono įsikūrusio, tačiau gražaus ežerų supamo Žemaitkiemio patriotai, tad turime dirbti savo bendruomenei, kad garsas apie ją toli sklįstų, o išvykę gyventi kitur kraštiečiai čia visada būtų laukiami svečiai...

Zita Periokienė,
Žemaitkiemio bendruomenės
pirmininkės pavaduotoja

KAIP PRASIDĖJO ŪKIS

Apie 1900 m. mano prosenelis iš motinos pusės Tamošius Putna nusipirko dalį Žemaitkiemio dvaro, stovinčio vaizdingoje vietoje, prie Žemaitkiemio ežero. Iš pradžių įsikūrė dvaro pastatuose, dirbo šalia esančią žemę.

Tai ir buvo mano ūkio ištakos. Vėliau, tarpukariu, vadinamu *Smetonos laikais*, dalį ūkio – apie 40 ha žemės ir 10 ha miško – paveldėjo mano senelis Balys Putna.

Kiek yra pasakojęs mano dėdė Jonas Putna, kuriam jaunystėje teko arkliuku dirbti savo tėvo žemę, senelis Balys buvo pažangus tų laikų ūkininkas. Turėjo puikių melžiamų karvių bandą, užderėdavo geras grūdų, dobilų sėklų derlius. Pieną nešdavo į Žemaitkiemio dvare buvusią pieninę. Grūdus parduodavo Ukmergės, Želvos turguose arba supirkėjams žydams, kurių nemaža bendruomenė tuo metu gyveno Ukmergėje. Prieš Antrąjį pasaulinį karą nusipirko kuliąmąją. Iki tol javus kuлдavo spragilais, kuliąmąją nuomodavoši.

Savo namus ant kalvos prie Stovysčiaus – nedidelio ežeriuko Žemaitkiemio ežero pašonėje – senelis pasistatė prieš pat Antrąjį pasaulinį karą. Iki to laiko jo šeima glaudėsi Žemaitkiemio dvaro pastatuose, be to, dešimčiai metų buvo išsinuomojęs Daropalio dvarą, buvusį tarp Valų ir Virkščių kaimų, ir ten ūkininkavo.

Naujoje sodyboje ramiai ūkininkauti seneliui neteko. Tuoju užėjo sovietų valdžia, prasidėjo karas, vokiečių okupacija. 1948 metais visą jo šeimą ištrėmė į Sibirą. 1958 m. sugrįžusiam iš tremties seneliui ūkininkauti jau neteko, net nebuvo leista apsigyventi gimtosiose vietose.

Ūkis atgimė 1992 m. Prasidėjus nuosavybės gražinimo procesui, man ir mano giminėms buvo atkurta nuosavybės į senelio turėtą žemę teisė. Aplinkinės žemės ūkio bendrovės šią žemę nuomoti atsisakė. Giminių taryba nusprendė, kad šią žemę dirbti ir atkurti ūkį turėsiu aš – juk nepaliksi laukų dirvonuoti.

Pradžią nebuvo lengva. Tuo metu aš gyvenau Pasvalio rajone, dirbau apylinkės viršaičiu. Vėly 1992 m. rudenį, pasiskolinęs iš draugų inventoriaus, traktoriumi atvažiavau iš Pasvalio ir apariau 7 ha žemės. Pavasarį susikroviau į priekabą kultivatorių, sėjamąją ir vėl traktoriumi atvažiavau 130 kilometrų iš Pasvalio, apsėjau šį lauką vasariniais miežiais. Po to dar keletą kartų tokiu pat būdu važiavau tręšti, purkšti nuo piktžolių.

Važinėdamas supratau, kad šitaip lakstydamas žemės rimtai dirbti negalėsiu – negalima žemę dirbti bet kada, reikia viską atlikti laiku – turi nuolat matyti, kiek drėgmės dirvoje, kokia pasėlių būklė.

Pasvarstėme visa šeima ir nusprendėme išeiti iš valdiško darbo, tapti ūkininkais.

Iš pradžių daug padėjo mano dėdė Jonas Putna, tuomet gyvenęs Anglijoje ir dažnai lankydavęsis Lietuvoje. Tai jis nupirko du traktorius *Belarus*, kombainą *Jenisej*, Žemaitkiemio miestelyje – namą, kuriame ir dabar gyvename. Be to, davė nemaža patarimų, kaip pradėti verslą.

Toliau teko suktis pačiam. 1994 m. iš žemės ūkio bendrovės Žemaitkiemis nusipirkome mechanines dirbtuves – jose šiuo metu yra technikos bazė, grūdų džiovykla. Vėliau įsigijome grūdų sandėlį.

Pradėdamas ūkininkauti svajojau apie 200 – 300 ha ūkį. Laikas parodė, kad norint rentabiliai ūkininkauti, atnaujinti techniką, reikia, kad ūkis mūsų nederlingose žemėse būtų didesnis.

2007 m. kartu ūkininkauti pradėjo sūnus Paulius. Dabar bendras mūsų ūkio plotas – apie 800 ha. Didesnę dalį žemės nuomojame iš savininkų. Nors vietovės pas mus vaizdingos, tačiau nėra palankios suformuoti didelius sėjomainos laukus, todėl jie išsidėstę per keturias seniūnijas – Žemaitkiemio, Lyduokių, Šešuolių ir Kurklių, per du rajonus – Ukmergės ir Anykščių, netgi per dvi apskritis – Vilniaus ir Utenos.

Mūsų ūkis – augalininkystės: auginame grūdines kultūras ir rapsus. Iš pradžių ragavome ir gyvulininkystės – turėjome iki 10 mel-

žiamų karvių, tačiau taip susiklostė, kad pieno kainos smarkiai krito, išmilžiai buvo nedideli, be to, turėjome per mažai technikos, kad vienu metu, kai oras palankus, suspėtume ir šienauti, ir atlikti pasėlių priežiūros darbus. Nusprendėme karvių bandą likviduoti, užsiimti vien augalininkyste.

Su nostalgija prisimenu nuo senų laikų Lietuvoje apdainuotus linus. Juos auginti pradėjau antrais ūkininkavimo metais. Sekėsi neblogai, buvo pelninga kultūra, gaudavom nemažą linų šiaudelių derlių. Daugumą linų apdorojimo operacijų atlikdavome rankomis. Linų doroti ateidavo iki 20 žemaitkiemėnų. Vėliau šį darbą mechanizavome, užtekdavo 3–4 žmonių. Deja, šiuo metu linininkystė Lietuvoje žlugusi. Linų produkcijos kainos tokios mažos, kad nepadengia auginimo išlaidų. Teko šios kultūros atsisakyti.

Didelį postūmį ūkiui suteikė Lietuvos įstojimas į Europos Sąjungą. Už dirbamą žemę mokamos išmokos padeda atnaujinti turimą žemės ūkio techniką. Pastaruoju metu ir bankai pakeitė

Z. Vaičiulio ūkio technika (2008 m.)

nuomonę apie ūkininkus. Dabar nesunku gauti banko paskolą naujai ir naudotai žemės ūkio technikai pirkti. Atsirado daug prekybos firmų, kurios duoda į skolą trąšų, pesticidų – atsiskaitoma rudenį grūdais.

Ateities planai – kuo geriau įdirbti šiuo metu turimą ir nuomojamą žemę, naudojant naujas technologijas, gauti kuo didesnius derlius. Dar trūksta žemės dirbimo inventoriaus, reikia atnaujinti turimus grūdų sandėlius, grūdų džiovyklą...

Zenonas Vaičiulis

KAIP ŽEMAITKIEMĖNAI SPĖDAVO ORUS

1. Jei rytas giedras, o dieną susidarę didėjantys kamuoliniai debesys vakarop išnyksta ir naktis giedra – lauk gero oro.

2. Dieną vėjas stiprėja, o vakare nurimsta – bus giedras oras.

3. Vėjo nėra, o dūmai kyla į viršų – bus giedra.

4. Jei vakare virš vandens ir slėnių pakilęs lengvas rūkas naktį sutirštėja: iškrenta rasa, o ryta, saulei patekėjus, išnyksta – laukiame gero oro.

5. Balsva ir rausva vakarinė žara rodo, kad šaltis tęsis ir stiprės.

6. Kai kritulių gausėja, o lietus virsta liūtimi – oras pagerės.

7. Jei lietui lyjant pučia stiprus vakarų ar šiaurės vakarų vėjas – oro pragiedrėjimas.

8. Kuo stipriau atšąla, tuo giedresnio oro lauk.

9. Aplink saulę ar mėnulį atsiranda ryškus ratas – galima laukti šilto apsiniaukusio oro.

10. Dūmai iš kaminų sklaidosi pažeme – galima laukti kritulių.

11. Naktį rūkas beveik arba visiškai išsisklaidė, pranyko – oras atšals, galimi krituliai.

12. Aplink saulę ir mėnulį atsirandantys ratai, vėliau virstantys vainikais, rodo, kad galimi krituliai.

Senolė Karolina Medeišienė

13. Jei atslinko tamsūs kamuoliniai lietaus debesys ir vėjas staiga nutilo, po 2–3 valandų reikia laukti smarkaus vėjo, perkūnijos, liūčių.

14. Jei stiprus vėjas staiga nutyla – galima perkūnija.

15. Kai vasarą saulėlydžio žara geltona arba rausva – bus perkūnija.

16. Smulkūs mašalai sukasi žmogaus aukštyje – bus geri orai.

17. Vištos slepiasi nuo lietaus – neilgai lis.

18. Jei višta per lietų ilgai lesinėja – ilgai lis.

19. Daug mėšlavabalių žemai skraido – bus geri orai.

20. Volungė garsiai gieda – bus lietaus.

21. Kai žmonės, sergą širdies reumatų ir kt. ligomis, pajunta, kad liga paūmėja, galima laukti orų pokyčio.

22. Jei lašiniai palėpėje rasoja – lauk lietaus.

23. Jei karvę melžiant kibire daug putų – lauk lietaus.

24. Jei vakare gyvulių bliovimas ir šunų lojimas toli girdėti – lauk oro permainų.

25. Jei šuo žolę ėda – lauk lietaus.

ŽEMAITKIEMIO METEORITAS

Meteoritai žmoniją domino nuo seniausių laikų. Lietuvoje profesionalus domėjimasis jais prasidėjo po meteoritų pliūpsnio Andrioniškio (1929 m.) ir Žemaitkiemio (1933 m.) apylinkėse. Tiesa, nedidelė meteoritų kolekcija buvo sukaupta senajame Vilniaus universitete, tačiau carinės okupacijos metais, uždarius Vilniaus universitetą, ji buvo išgraiбstyta, neliko net pėdsakų. Pirmojoje kolekcijoje daugiausia buvo sukaupti kitose šalyse kritusių meteoritų egzemplioriai, tik keli iš jų buvo nukritę buvusiose lietuviškose žemėse. Todėl suprantamas tarpukario nepriklausomos Lietuvos mokslininkų, pirmiausia profesorių Mykolo Kaveckio ir Kazio Sleževičiaus, susidomėjimas ir dėmesys tiems „Žemės

svečiams“ – jie organizavo nukritusių meteoritų paiešką, rinko atskirus jų gabalus, juos tyrė, lygino su kitose šalyse kritusiais meteoritais.

Pagal naujausias prielaidas meteoritai (iš graikų k. – reiškiny s aukštyje) arba dangaus akmenys, taip pat kaip planetos, juda pasaulinėje erdvėje savo orbitomis. Priartėję arčiau Žemės, meteoritai patiria jos trauką, dėl to ir krenta ant jos. Meteoritų judėjimo greitis kartais būna didesnis už planetų judėjimo greitį. Pvz., Pultusko meteoritas judėjo 7,27 mylių per sekundę greičiu. Patekę į Žemės atmosferą, meteoritai įkaista ir suskyla į smulkius gabaliukus, skilimą palydi patrankos šūvį primenantis garsas. Judantys meteoritai atrodo kaip ugnies kamuoliai. Meteoritų judėjimą lydi perkūno griausmas, triukšmas, švilpimas, kuriuos sukelia grįždamas į savo vietą jų išstumtas oras. Pasiekę žemę, meteoritai krenta su nevienoda jėga: jie arba giliai įsirėžia į žemę, arba tiesiog gula ant jos.

Pagal sudėtį meteoritai skirstomi į dvi pagrindines grupes: akmeninius ir geležinius. Geležiniai meteoritai sudaryti iš grynųjų geležies, nikelio, fosforo, sieros ir anglies, pastaroji kartais būna mikroskopinių deimantų pavidalu. Nežiūrint į tai, jog meteorituose yra anglies, nerasta organinės gyvybės pėdsakų, nors organinės kilmės pėdsakų nebuvimas dar neįrodo, kad organinė gyvybė kitose planetose neegzistuoja. Iš akmeninių meteoritų dažniau pasitaiko chondritai – panašūs į vulkaninį tufą, pilkos arba juodos spalvos.

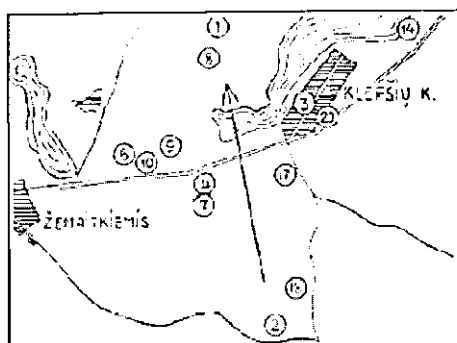
1933 m. vasario 2 d. 20 val. 50 min., kaip rašė prof. K. Sleževičius (1933 m.), Lietuvoje vėl nukrito meteoritų – Ukmergės apylinkės gyventojus vėl nustebino, o kai kur ir išgąsdino stipri šviesa bei smarkus trenksmas, panašus į perkūniją. Jau kitą dieną buvo surasta nemažai meteoritų gabalų, kurių vienas svėrė daugiau kaip 7 kg, kiti 2–4 kg. Meteoritai buvo labai greitai surasti, nes krito gyvenamosiose vietose, visiškai arti trobesių. K. Sleževičius nurodo, kad 4 kg gabalas krito Klepšių kaimo ūkininko sodelyje apie 50 m atstumu nuo gyvenamojo namo, o 7 kg meteoritas

nukrito 200 m atstumu nuo Rundžių kaimo ūkininko Tvarijono namų. Nukritusius meteoritus buvo lengva rasti ir dėl to, kad tuo laiku buvo nestora sniego danga. Žemaitkiemio meteorito paieškos detales prof. K. Sleževičius yra detalčiai aprašęs:

Vasario 8 dieną geologijos katedros vedėjas M. Kaveckis ir šio rašinio autorius (K. Sleževičius) nuvykome į Žemaitkiemį, apžiūrėjome surinktuosius gabalus, kurie buvo padėti pas policijos nuovados viršininką p. Savickį,³ ir, organizavę ieškotojų būrį, kurio daugumą sudarė Žemaitkiemio pradinės mokyklos mokiniai, leidomės ieškoti Klepšių, Rundžių ir Žemaitkiemio laukuose bene rasime dar vieną kitą gabalą. Visi ėjome pakeltu ūpu, bet juo tolyn, tuo ūpas slūgo; apėjome keletą kvadratinį kilometrų plotą, bet dangaus svečių neradome. Tik pagaliau laimė nusišypsojo ūkininkui Mimui ir Geologijos katedros tarnautojui Jucui. Juodu rado po du gabalus. Vienas gabalas gulėjo ant pelkės ledo, kitas pakraštyje, kiek įsmigęs į sniegą (p. Juco radinys). Visą dieną išbraidę po Klepšių, Rundžių ir Žemaitkiemio apylinkes, vakare grįžome į Kauną su gražiu lobiu, nes turėjome sumedžioję 11 gabalų, kurie svėrė apie 25 kg. Vėliau prof. M. Kaveckis buvo nuvykęs antrą kartą ir surado dar 6 gabalus. Yra žinių, kad ne visi gabalai dar surinkti: be abejo, dar nemaža jų guli ir kaimyninių vietų laukuose bei pievose, reikia manyti, kad pavasarį ir vasarą, prasidėjus darbams laukuose, bus dar surasta ir daugiau gabalų, kurie vėliau pateks į Vytauto Didžiojo universiteto Matematikos fakulteto muziejų (K. Sleževičius, 1933 m.).

Prof. M. Kaveckis detalčiai, su meile, vartodamas įvairius epitetus, aprašė visus 20 Žemaitkiemio meteorito egzempliorių. Jis samprotavo ir apie tai, ar Žemaitkiemio meteoritas krito vienas, ar tai buvo meteoritų lietus. Jo nuomone, dalis meteoritų yra orientuotų, kiti, matyt, tik skeveldros kitų, didesnių gabalų. Tačiau jis pažymi, kad iš šių gabalų sudaryti vieną negalima, nes surinktos ne visos nukritusio meteorito dalys. Keli didesni gabalai, pramušę

³ B.Savickis – buvęs kariuomenės inžinerijos dalių karininkas, tuometinis Žemaitkiemio policijos nuovados viršininkas.

*Žemaitkiemio meteorito kritimo schema:
skaičiai žymi rastų meteoritų vietas; rodyklė
– meteoritų kritimo kryptį*

ežero ledą, pradingo, o kelis gabalus rado kiti žmonės, ir jų svorio sužinoti nepasisekė. Surinkti meteorito gabalai svėrė daugiau kaip 42 kg., bet, prof. M. Kaveckio nuomone, visas Žemaitkiemio meteorito svoris turėtų būti virš 50 kg (M. Kaveckis, 1935 m.).

Prof. M. Kaveckio Žemaitkiemio meteorito tyrimo išvados:

- Rasti meteoritai pasižymi labai ryškiu magnetingumu ir ypač smarkiai reaguoja į magnetą meteorito paviršiaus plėvelės.

- Meteorito Nr. 2 santykis silikatinės nemagnetinės ir metalinės magnetinės masės sulig svoriu pasireiškia taip:

silikatinės medžiagos 83,51 %

magnetinės (metalinės) medžiagos 16,49 %.

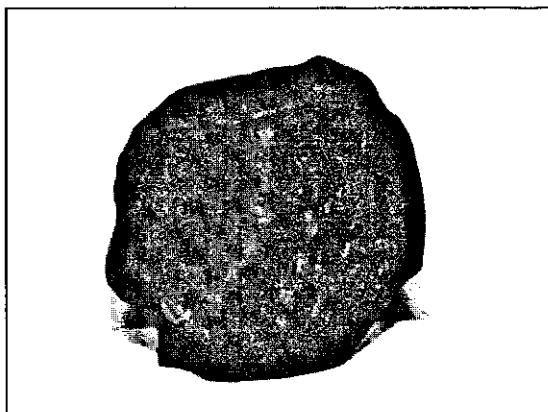
- Elementine bei mineraline sudėtimi remiantis galima sakyti, kad didysis Lietuvos Žemaitkiemio meteoritas iš 1933 m. vasario mėnesio 2 dienos priklauso prie pilkų chondritų iš olivino-pirokseninės grupės.

- Charakteringa, kad Pabaltijo valstybėse, Lenkijoje ir Rytprūsiuose dažniausiai krenta chondritai, o metalinis meteoritas yra retenybė.

Prof. M. Kaveckis, remdamasis astronominiais bei astrofiziniais duomenimis, teigia, kad meteoritai savo kilme yra iš tos pačios medžiagos kaip ir Saulės sistemos kūnai, genetiniu atžvilgiu

meteoritai yra surišti su planetomis; seniausio amžiaus meteoritai, kuriuos mes radome Žemėje, sustingo iš skystos pirminės medžiagos kaip ir mūsų planeta Žemė (M. Kaveckis, 1936 m.).

Šiuo metu Žemaitkiemio meteorito pavyzdžiai yra laikomi Gamtos istorijos muziejuje Londone, Rusijos MA Vernadskio institute, Čekijos nacionaliniame muziejuje Prahoje, Lietuvos Geologijos ir geografijos instituto Mineralų muziejuje. Dauguma rastų egzempliorių (apie 15 vnt. meteoritų gabalų) saugoma Vilniaus Universiteto Geologijos muziejaus, prie Geologijos ir mineralogijos katedros, meteoritų kolekcijoje.

Žemaitkiemio apylinkėse rastas meteoritas

Muziejaus meteoritų kolekcijos ekspozicija ilgam prikausto lankytojų dėmesį. Tai suprantama, nes nedažnas gali pasigirti, matęs Žemės branduolio analogą ar mūsų planetos bendraamžį. Tai iš tiesų unikalus iš dangaus nukritęs paveldas.

Eugenija Rudnickaitė,
Vilniaus Universiteto Geologijos
ir mineralogijos katedros
Geologijos ir mineralogijos muziejaus vedėja

APIE POETĄ VLADĄ ŠLAITĄ

Vladas Šlaitas

Poetas Vladas Šlaitas gimė 1920 m. rugsėjo 27 d. Čeliabinske, Rusijoje. Kartu su tėvais 1921 m. grįžo į Žemaitkiemį ir apsigyveno pas senelę, tėvo motiną. Tėvas dirbo Ukmergėje batsiuviu, netrukus ten persikėlė ir visa šeima. Mirus tėvui, Vladą Šlaitą auklėjo mama Antanina ir teta Nastutė, be galo dievota moteris, prie kurios jis labiausiai linko. Baigęs pradžios mokyklą, įstojo į Ukmergės gimnaziją, buvo stropus, gabus, geraširdis, tačiau nepastovaus būdo. Vėliau, baigęs mokytojų kursus, vienus metus dirbo mokytoju⁴, bet darbas nepatiko ir poetas jį metė. 1944 m. buvo paimtas į vokiečių kariuomenę, vėliau, karo pabaigoje, atsidūrė pabėgėlių stovykloje. 1947 m. emigravo į Angliją, ten iš pradžių labai sunkiai dirbo metalo gamykloje, o apie 1969 m. įsidarbino spaustuvėje. Dėl silpno regėjimo 1980 m. buvo atleistas. Gyveno gana varganai, materialinių dalykų nevertino, turtų nekaupė. Mirė 1995 m. Palaidotas Londono Šv. Patriko kapinėse, lietuvių skyriuje.

Rašyti pradėjo dar besimokydamas gimnazijoje. Eilėraščius siųsdavo moksleivių žurnalams. Pirmąjį eilėraščių rinkinį *Žmogiškosios psalmės*, kuris iš karto susilaukė kritikų dėmesio išleido 1949 m. Vėliau išleido dar 9 poezijos knygas: *Ant saulėgražos vamzdžio* (1959), *Be gimtojo medžio* (1962), *Antroje pusėje* (1964), *Širdies paguodai* (1965), *34 eilėraščiai* (1967), *Aguonų gaisras* (1969),

⁴ Ukmergės valstybinės mokytojų seminarijos archyvinėse bylose, saugomose Lietuvos centriname valstybės archyve (O. Milašiaus g. 21, LT-10102, Vilnius), nurodoma, kad seminarija vasaromis organizuodavo kursus Ukmergės jaunesniojo mokytojo cenzui įgyti. 1940 m. juos baigė 57 moterys ir 55 vyrai, vienas jų – ir Vladas Šlaitas.

V. Šlaito mama Antanina ir tėvo sesuo Nastutė (1975 m.)

Pro vyšnių sodą (1973), *Nesu vėjo malonėje* (1978), *Rudenio vynas* (1991). Jo knygas recenzuodavo labai reikliai į kūrybą žiūrintis Alfonsas Nyka-Niliūnas, labai jas mėgdavo literatūrologė Viktorija Skrupskelytė, *Draugo* šeštadieninius kultūros priedus renkęs poetas Kazys Bradūnas.

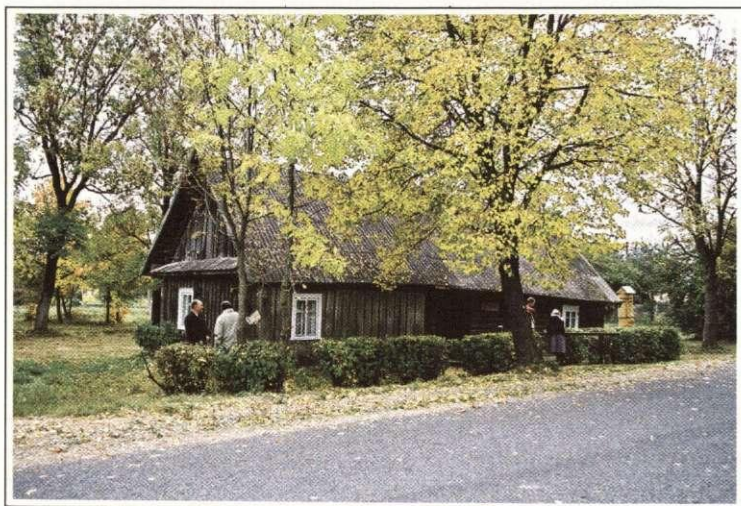
Poeto kūryba nėra tradicinė, dauguma jo eilėraščių labiau primena pokalbį su pačiu savimi. Ji ne dainuojamoji, o daugiau pasakojamoji, be tradicinių rimų. Dažnos temos – meilė, palikto gimtojo krašto ilgesys. Nedaug yra poetų, kurie taip skaudžiai apdainuotų savąjį kraštą.

Ukmergės rajono savivaldybė 1997 m. įsteigė kasmetinę Vlado Šlaito literatūrinę premiją. Laureatais tapo Kauno VDU docentė Indrė Žekevičiūtė, žurnalistė Rasa Griškevičienė, režisierius dramaturgas Kęstutis Česnaitis, *Wieniavos* herbo bajoras Vytautas Vyčas, pedagogė Leonora Jankeliūnienė ir Regina Pakėnienė, bibliografe Stanislava Tulutytė, poetas Alfas Pakėnas, kultūros almanacho *Eskizai* kolegija.

2005 m. rudenį minint poeto 85-ąjį gimtadienį, tėvų sodyboje buvo įrengtas poetui skirtas atminimo kambarys. Šiame nedideliame muziejuje atkurta autentiška poeto namų aplinka. Viešajai bibliotekai suteiktas Vlado Šlaito vardas. Žemaitkiemyje vykusių

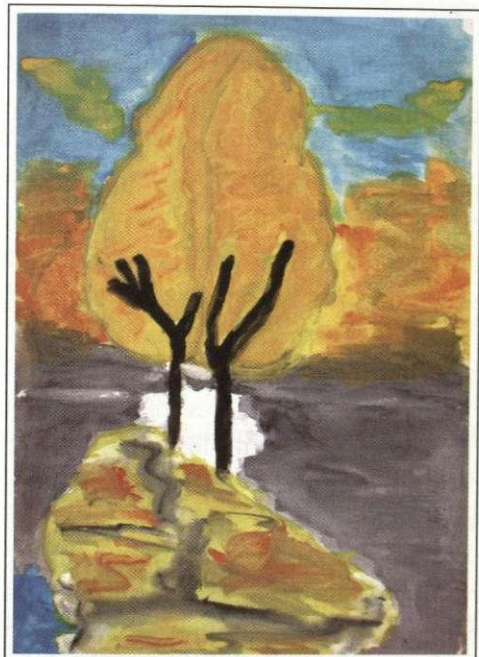
iškilmų metu buvo nuspręsta kiekvieną rudenį poeto gimtadienio proga čia rengti poeto atminimui skirtus literatūrinius skaitymus, kurių metu bus įteikiama tradicinė literatūrinė Vlado Šlaito premija.

2006 m. rugsėjo 27-ąją, minint Vlado Šlaito 86-ąjį gimtadienį, į Žemaitkiemį susirinko didžiulis būrys kraštiečių literatų bei svečių iš Vilniaus, Kauno, Rokiškio, Jonavos ir kitų Lietuvos kampelių. Skambėjo Kazimiero Jakučio dainos. Renginio metu buvo įteikta aštuntoji rajono savivaldybės įsteigta literatūrinė Vlado Šlaito premija.

Poeto V. Šlaito namelis-muziejus (2005 m.)

2007 m. surengta kūrybinė jaunimo stovykla *Aš esu žodžio tapytojas...* Stovykloje vaikai piešė poeto kūrybos temomis. O rudenį, kai klevai nusidažė aukso spalva, sugužėjo poetai ir kiti poezijos mėgėjai iš visos Lietuvos ir prie namų pasodino raudonlapį kaštoną bei kaštonų alėją Žemaitkiemio kapinėse. Šie išdidūs ir šlamantys medžiai primins poeto sielos didybę...

Po medžiais

*Išsiskirdamas pasiimsiu nedaug:
vieną kitą trumpą eilėraštį,
vieną šiltą vasaros naktį ir švelnią muziką,
kopolytėlėj girdėtą,
kad nebūtų taip liūdna
ten, po medžiais,
vienam gulėti.*

*Šitą vaizdą vienos nakties ir vargonų muzikos
įsidėsiu širdin, kad niekas nebeatimtų,
Tau paliksiu tik savo meilę ir savo liūdesį,
kad mane atsimintum.*

Vladas Šlaitas

ŽEMAITKIEMIS ŠIANDIEN...

Žemaitkiemis – mano gimtinė. Ją, kaip ir aš, savo tėviške gali vadinti daugybė žmonių, kurie pasaulį išvydo čia: netoli melsvo ežero, gandrui kalenant ar raudonai saulutei besileidžiant už bažnyčios bokštų... Laiminga esu ir aš, nes taip pat galiu ištart juos... Gera žinoti, kad tai mano vaikystės ir jaunystės pievos ir laukai. Jie patys gražiausi, čia dangus žydriausias, čia dar girdisi mano senelių tylūs žingsniai. Vos pasilenkiu prie žemės, kadaisė protėvių mylėtos ir godotos, išgirstu raudą akmenis, kurių iš vietos išjudino okupanto koja... Paskui liečiu dar a. a. tėvelio įdėtą kirvio kotą... Viskas taip paprasta ir sava... Kai apima liūdesys – galiu pasikalbėti su motinos sodinta egle, su sūnaus skiepyta obelėle. Kur gi, žmogau, gali rasti geriau?

Toli laimės ir neieškojau...ji čia, šalia manęs...

1995 m., žy dint sodams, pravėriau seniūnijos duris. Buvo labai nedrąsu, bet širdyje kirbėjo tik viena – dirbti taip, kad miestelis būtų gražus, kad jame būtų gera visiems... Pradėjome dirbti kartu – Zita Periokienė, Regina Mimienė, Alvydas Druskis, Rimas Perokas, Rapolas Gibavičius. Tuo metu buvo mažiau taisyklių, reglamentų ir normų – dirbome taip, kaip išmanėme. Smagu buvo, kad visi stengėsi. Tvarkėmės, kiek galėjome, ir miestelyje, ir patalpose. Pasisėmę patirties pas kaimynus Želvos parapijoje, išleidome pirmąjį laikraštuką skambiu pavadinimu *Žemaitkiemio aidas*. Jis reguliariai ėjo apie dvejus metus, paskui tapo proginis.

Miestelis gražėjo, puošėsi, ir 1998 m. sulaukėme įvertinimo: buvome pripažinti gražiausia gyvenvieta Vilniaus apskrityje ir apdovanoti I laipsnio diplomu, be to, mums, kaip užėjusiems pirmąją vietą, buvo pareikšta savivaldybės padėka. Malonu, kad mums padėti niekad neatsisakydavo UAB *Ukmergės versmė* generalinis direktorius Alvydas Šidlauskas, direktorius Vytautas Morkūnas, verslininkai Vytas Staškūnas, Vilius Mimas, Rimas Aukštuolis, architektas-dailininkas Vidas Kazimieras Gibavičius ir daugelis kitų. Gera buvo dirbti su žemaitkiemėnais Kęstučiu, Rimu ir Albina Bušinskais, Stasiu Algirdu ir Alfonsa Misiūnais, Gyčiu ir Snieguole

Morkūnais, Daiva ir Rimu Aukštuoliais, Palmyra ir Edmundu Dabrickais, Aldute ir Reinvaldu Jeckais ir daugeliu kitų. Visada ir visur mus remdavo Zenonas Vaičiulis – jis niekada nėra pasakęs žodžio „ne“. Mūsų sumanymų dvasiniai vadovai buvo nuoširdus ir be galo darbštus kunigas Petras Purlys – jo šilumą jautė ne tik seniūnijos kolektyvas, bet visi parapijos žmonės, bei visada besišypsantis, jaunimo numylėtinis kunigas Šarūnas Petrauskas – jis dalyvaudavo visuose renginiuose ir pats juos organizuodavo.

Smagu, kad mus visada maloniai sutinka mokyklos kolektyvas ir direktorius Reimontas Devenis, pašto viršininkė Roma Čeberiakienė ir šios įstaigos darbuotojai, vyresnioji bibliotekininkė Ramunda Misiūnienė, ambulatorijos kolektyvas ir gydytoja Dalia Gudaitienė, žemėtvarkos tarnybos vyresnioji specialistė Irena Dabrickienė, matininkai Audronė Kononovienė ir Jonas Novikas, kultūros centro kolektyvas, parduotuvių darbuotojos. Bendrauti su šiais žmonėmis ir kartu su jais dirbti iš tiesų lengva ir gera.

Kai pradėjome dirbti, lėšų, kurias mūsų savivaldybė būtų galėjusi skirti grožiui ir tvarkymuisi, turėjome nedaug, svarstydavom, kaip viską padaryti kuo mažesnėmis sąnaudomis. Po truputį keitėsi ir mūsų kolektyvas: atėjo dirbti raštvedė-kasininkė Irena Rinkevičienė, naujas komunalinio ūkio specialistas Antanas Aukštuolis, buvusį elektriką pakeitė Alfonsas Kisevičius. Šie du šaunūs vyrai ir kapinių prižiūrėtojas Rapolas Gibavičius susibūrė į kūrybingą ir linksmą komandą – jų rankose darbas virte verda juoko gaidelė. Pinigų mums skiriama tikrai nedaug, tad pagrindinis rūpestis – kaip padaryti viską kuo pigiau. O pigiau – vadinasi, patiems... Ką beveiksi – darome. Miestelis ir kapinės pasipuošė gražiais šuliniais, paplūdimiais ir piliakalniais – suoleliais ir kitokiais statiniais... Naujajai darbuotojai žemės ūkio specialistei Vilmai Raupeleienei atiteko visas su ūkininkais susijusios veiklos baras, Danguolei Aukštuolienei, vėliausiai pradėjusiai dirbti seniūnijoje, – rūpinimasis Dievulio nuskriaustaisiais, o jų netrūksta...

Darbų buvo ir bus. Daug jų padaryta, daug dar reikės atlikti... Tačiau aišku viena: visada buvo, yra ir bus svarbiausia žmonės, kurie čia dirba ir gyvena, nes be jų visi darbai netenka prasmės...

Seniūnijos darbuotojai: R. Mikutienė, V. Raupelienė, D. Aukštuolienė, R. Gibavičius, I. Rinkevičienė, A. Kisevičius, Z. Periokienė, A. Aukštuolis

Malonu prisiminti kasmetines gražiausių sodybų šeiminių apdovanojimo šventes – smagu žiūrėti į pasipuošusius ir linksmus ūkininkus, besidalijančius savo patirtimi ir šiltai bendraujančius, smagu kasmet per *Šluotos* šventę rasti vis naujai puikiai sutvarkytų ir gėlėmis apšodintų sodybų. Dėkoju likimui, kad jis man leido sutikti šiuos žmones, gal todėl malonu praverti seniūnijos duris...

Gera, kai gali žmogui padėti, ir liūdna, kai gali tik išklaudyti, nes kiekvienam žmogui jo problema yra pati svarbiausia. Deja, bet viskam reikia pinigų, o jų vis trūksta, bet turiu vilties, kad ateis toks laikas, kai turėsime tiek, kiek reikia, ir kitą jubiliejų mūsų miestelis pasitiks šviežiai asfaltuotomis gatvėmis, gražiai sutvarkytais sodybomis bei klegančiu jaunimu. To linkiu savo gimtajam miesteliui. Ir tikiu: iš čia neišeisime, čia norėsime grįžti, nes čia virs GYVENIMAS...

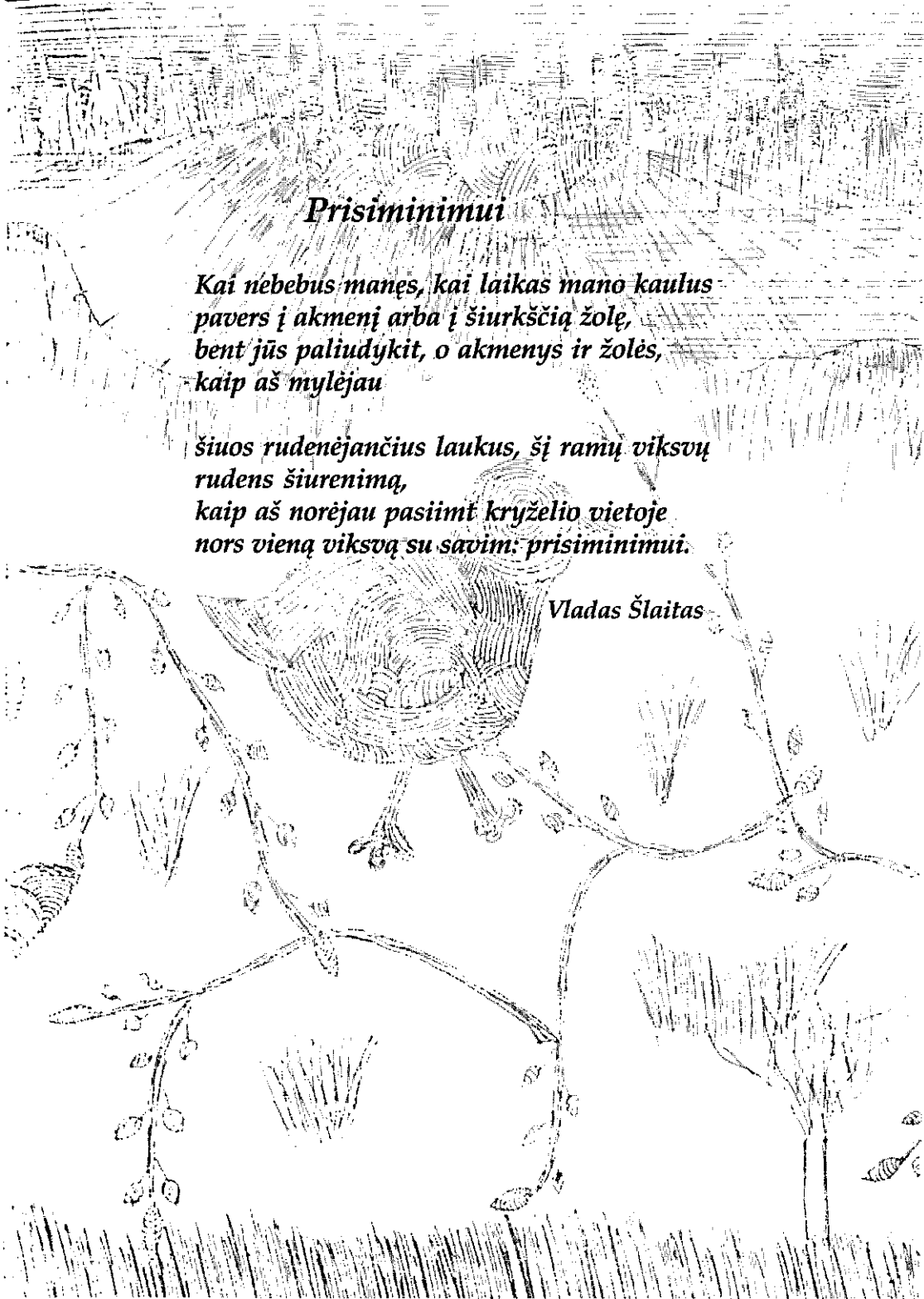
Rita Mikutienė,
Žemaitkiemio seniūnijos seniūnė

Prisiminimui

*Kai nebebus manęs, kai laikas mano kaulus
pavers į akmenį arba į šiurkšnią žolę,
bent jūs paliudykit, o akmenys ir žolės,
kaip aš mylėjau*

*šiuos rudenėjančius laukus, šį ramų viksvų
rudens šiurenimą,
kaip aš norėjau pasiimt kryželio vietoje
nors vieną viksvą su savim: prisiminimui.*

Vladas Šlaitas

NAUDOTA LITERATŪRA:

Babravičienė B. (2006). Ukmergė. Informacinis-reprezentacinis leidinys. UAB *Express leidyba*. Vilnius.

Marianne Bernhard. (1998). Universalus meno žodynas. Nuo seniausių laikų iki dabarties. Šviesa. Kaunas.

Ambrasas K. (1997). Simonas iš Valtūnų. A. Jakšto spaustuvė. Kaišiadorys.

Grabar. A. (2003). Krikščioniškoji ikonografija. Antika ir Viduramžiai. Aidai. Vilnius.

D. Ramonienė. (1997). Krikščioniškosios ikonografijos žodynas. Vilniaus Dailės Akademijos Leidykla. Vilnius.

Kaveckis M. (1935). Žemaitkiemio meteoritas, kritęs 1933 m. vasario mėn. 2 d. – Vytauto Didžiojo universiteto Matematikos ir Gamtos fakulteto darbai 1935, t. IX, 3. Kaunas, akc. Spindulio b-vės spaustuvė.

Kaveckis M. (1936). Meteoritų sąstatas, klasifikacija ir jų reikšmė Kosmo struktūrai pažinti. *Kosmos*, XVII. – Kaunas.

Motuza G. (2005. Nr. 3). Visatos klajūnai – Žemės svečiai. Geologijos akiračiai.

Rudnickaitė E. (2006. Nr. 3). Vilniaus universiteto Geologijos ir mineralogijos muziejaus meteoritų kolekcija. Geologijos akiračiai.

Sleževičius K. (1933). Lietuvoje vėl nukrito meteoritų. *Kosmos*. Kaunas.

Aukštaitis J. (2008). Prie Piršeno ir Alaušų. Balninkai. UAB *Sapnų sala*. Vilnius.

Ukmergės r. Savivaldybės Vlado Šlaito biblioteka (2006). Poezijos atlatdai Žemaitkiemy... Valdo leidykla. Ukmergė.

**Finansavo: Ukmergės rajono Vietos veiklos grupė
Ukmergės rajono savivaldybė**

**Paruošta pagal vietos projektą „Žemaitkiemėnai, ugdykim
bendruomenės savigarbą“ Nr.LEADER-Ukmergė-02-001**

**2008-08-01 Užs. Nr. 1919. Tiražas 400 egz.
Išleido ir spausdino UAB „Valdo leidykla“,
Gedimino 34/2, 20131 Ukmergė.**